Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...тэмнай 1921 оной ...абриин 21-hээ гарана | № 10 (13805) | 1975 оной январиин 12, воскресени | Сэн 2 мүнгэн.

„СОЮЗ-17“ ОНГОСО ЗАМБУУЛИНАЙ ЗАМДА ГАРГАГДАБА

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Дэлхэй шадархи замбуулинай дайдада шэнжэлгэнүүдые хэхэ программатай зохилдуулан, 1975 оной январиин 11-дэ 0 час 43 минутын үеэр замбуулинай «Союз-17» гэжэ онгосо Советскэ Союзhаа дэгдээгдэбэ.

Дэлхэйе тойрон ниидэдэг хэмэл ододой замда гаргагдаhан онгосые тэрэнэй командир, подполковник Губарев Алексей Александрович, бортинженер, техникын эрдэмэй кандидат Гречко Георгий Михайлович гэгшэдhээ бүридэhэн экипаж жолоодоно.

«Союз-17» гэжэ замбуулинай онгосын ниидэхэ программаар ингэжэ хараалагдана:

— 1974 оной декабриин 26-да дэлхэй шадархи замбуулинай замда гаргагдаhан «Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станцитай хамта туршалгануудые хэхэ;

— ниидэлгын элдэб оршон байдалда онгосо дээрэхи оньhон түхеэрэлгэнүүдые бүхы талаарнь шалгаха.

Замбуулинай онгосын экипажтай радио ба телевизионно тогтууритай холбоон бэелүүлэгдэнэ.

Экипажай элидхэhэнэй ёhоор, космонавтнуудай бэень hайн ябана. Онгосо дээрэхи түхеэрэлгэнүүд hаадгүй хүдэлнэ, таhалганууд дотор газар дэлхэйнхидэ дүтэрхы байдалтай.

«Союз-17» гэжэ онгосын дэлхэй шадархи замбуулинай замда гаргагдаhанай hүүлээр космонавтнар нүхэд Губарев ба Гречко ниидэлгын программа дүүргэжэ эхилээ.

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ВЦСПС-тэ, ВЛКСМ-эй ЦК-да

...СС-эй ЦК, СССР-эй ...трнүүдэй Совет, ...С, ВЛКСМ-эй ЦК ...тогтоолнуудые баталан

...75 оной арадай ажа... ...үсэб болзорhоонь урид ...хын түлөө, юhэдэхи ...жэлые амжалтатай... ...түгэсхэхын түлөө про...ленностиин, барилгын, ...портын хүдэлмэрилэг... ...бүхэсоюзна социалис ...сөөн тухай»,

...75 ондо газар таряа... ...ба мал ажалай про... ...хээр абахын, бэлэдхэхын түлөө хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай».

Промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын, транспортын предприятинуудай арадай ажахын түсэбүүдые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө, юhэдэхи табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхын түлөө союзна ба автономито республиканудай, хизаарнууд ба областьнуудай бүхэсоюзна социалис мүрысөөн 1975 ондо үргэлжэлүүлэгдэхэ байна. Тинхэдээ мүрысөөндэ илагшадта КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дипломуудтайгаар дамжуулгын 58 Улаан тугууд, тэрэ тоодо 8 — союзна республиканудта, 50 — автономито республиканудта, хизаарнууд ба областьнуудта барюулагдаха.

Предприятинуудай, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, колхоз, совхозуудай, барилгануудай, эрдэм-шэнжэлэлгын ба бусад организацинуудай коллективүүдые шагнахын тулада «Юhэдэхи табан жэлдэ ажалдаа шэн габьяа гаргаhанайнь түлөө» гэhэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дурасхаалта тэмдэг бии болгогдоо. Юhэдэхи табан жэлэй түсэб дүүргэхэ, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, шанарыень hайжаруулха хэрэгтэ эгээл эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаhан, 1975 оной бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугуудта хүргэhэн коллективүүд дурасхаалта тэмдэгээр шагнагдаха.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай дурасхаалта тэмдэгээр шагнагдаhан коллективүүд СССР-эй ВДНХ-гай бүхэсоюзна Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэхэ.

«1975 оной арадай ажахын түсэб болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө, юhэдэхи табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхын түлөө промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай» тогтоол мүнөөдэр толилогдоно.

«1975 ондо газар тариалангай ба мал ажалай продукт ехээр абахын, бэлэдхэхын түлөө, юhэдэхи табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар түгэсхэхын түлөө хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай» тогтоол удаадахи номерто толилогдохо.

1975 оной арадай ажахын түсэб болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө, юhэдэхи табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхын түлөө промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй БҮХЭСОЮЗНА СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН ТУХАЙ

...арад КПСС-эй ...съездын хараалhан ...социально-экономиче... ...хүгжэлтын программа ...улхын түлөө шэн га...йгаар ажаллана. ...мышленностиин, ба...н, транспортын болон ...й ажахын бусад hалба...дай хүдэлмэрилэгшэд ...лис мүрысөө үргэнөөр ...үүлээд, 1974 ондо ...аа шэнэ амжалтануу...уйлаа. Юhэдэхи табан ...даалгабаринуудые ...хэ, оронойнгоо эко...еска хүсэ шадал бэхи...э, совет арадай мате...на hуудал байдал hай...лха хэрэгтэ нилээд ехэ ...хэгдээ.

...СС-эй ЦК-гай (1974 ...декабриин Пленумэй ...аhан, СССР-эй Вер...Соведэй сессиин ба... СССР-эй арадай ажа...үгжөөхэ 1975 оной гү...түсэб арадай ажахын ...и бүхэнэй, ажалша ...тив бүхэнэй бэелүүлхэ ...до программые тодор...о.

...СС-эй Центральна Ко...эй Пленумэй шиидхэбэ...дтэ, мүн партида. со...адта КПСС-эй ЦК-гай ...ан Хандалгада харюу ...түрүү хүдэлмэри...бригадануудай, участо... цехүүдэй, предприя...д болон организацинуу...ллективүүд 1975 оной ...эдэхи табан жэлэй ту...ы жэлэй арадай ажа...үсэб болзорhоонь урид ...хэ тушаа үндэр социа...илганнуудые, үгтамжын ...үдые абана.

...лшадай патриотическа ...ые үндэрөөр сэгнэхэ, ...й эдэбхи хэшээл, үүс...лам саашадань хүгжөө...гтэ шухала удха ша...лгохо зуураа, КПСС-эй ...льна Комитет, СССР-...инистрнүүдэй Совет, ...ссиональна Союзуудай ...юзна Центральна Со...ЛКСМ-эй Центральна ...ет ингэжэ тогтообо:

...75 оной арадай ажахын ...болзорhоонь урид ...хын түлөө, юhэдэхи ...жэлые амжалтатай...түгэсхэхын түлөө про...ленностиин, барилгын, ...ортын болон бусад ...ринуудай хүдэлмэри...дэй бүхэсоюзна социа...мүрысөө үргэнөөр хүг... хэрэгтэ союзна рес...никануудай компартинуу...ЦК-нууд, партиин край...д, обкомууд, окружко... горкомууд, райкомууд, ...йна, профсоюзай, ком...лой организацинууд, ми...ртвэнүүд ба албан ...ануд, союзна ба авто...то республиканудай ...истрнүүдэй Соведүүд, ...шадай депутадуудай хи...й, областной, город... ба районно Соведүүдэй ...эдкомууд, ажахын хү...рилэгшэд эмхидхэлэй ...нитэ-политическэ хү...рөэ шэглүүлхэ ёhотой.

...рда жэлнүүдтэл мэтэ, **...шанартай, бага гарга...й, ехэ продукци үгэхэ** ...уряа доро социалис ...сөөн дэлгэрхэ зэргэтэй.

...итын үйлэдбэриин ...г үрые али бүхы хэмжээ... дээшэлүүлхын түлөө, ...арай талаар эрхим hайн ...дүнгүүдые туйлахын тү... ...эмсэлдэ мүрысэгшэдэй ...эдэ оролдолгые шэг...хэ. Энэ зорилгоор:

тогтоогдоhон номенклатура, ассортимент соонь продукци хамжан бүтээжэ элигээхэ түсэбүүдые, мүн договороор хараалагдаhан уялганууды предприяти бүхэнэй болзорhоонь урид дүүргэхэ;

бүтээдэг зүйлнүүдэй шанарые нилээд hайжаруулха, тэдэнэй техническэ хэмжээень дээшэлүүлхэ, шанарай тэмдэгтэ хүртэhэн продукци ехээр гаргаха;

түрүү техникэ ба технологи нэбтэрүүлhэнэй, ажалай эмхидхэл, үйлэдбэри ба тэрэнние хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулhанай, хүдэлмэриин саг ашагтай hайнаар хэрэглэhэнэй ашаар ажалай бүтээсые хурдан түргэнөөр дээшэлүүлхэ;

үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые үлэмжэ hайнаар хэрэглэхэ, түүхэй эд, материалнуудые, түлишэ, электрын элшэ хүсэ алмаха, гээлтэ хоролто, хаядаhа ба ашаг үрэгүй гаргаша хэхэ ябадал нилээд бага болгохо, усадхаха;

капитальна hомололгын ашаг үрые улам саашадань дээшэлүүлхэ, тушаагдахаяа байhан барилгануудые түргөөр ашаглалгада оруулха, шэнэ предприятинуудые ашаглалгын болзор хороохо, бии байгаа предприятинуудые үлэмжэ hайнаар ашаглаха, хүдэлжэ байhан предприятинууд болон үйлэдбэринүүдые hэльбэн шэнэдхэхэ хүдэлмэриие түргэдхэхэ.

Промышленностиин бүхы hалбаринуудай предприятинууд ба организацинуудай гаргадаг арадай хэрэглэмжын эд бараа ехээр бүтээхэ, шанарыень hайжаруулха.

Социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй ашаар нимэ ябадал хангаха:

Энергетикэдэ — арадай ажахые, улад зониие электрын элшэ хүсөөр таhалгаряагүй хангаха, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэдэ гаргашалагдадаг түлишын гаргашые хороохо, энергетикын түхеэрэлгэнүүдэй проектээр хараалагдаhан параметрнүүдые түргөөр туйлаха, электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг утаhануудта үзэгдэдэг гээлтэ хоролтые бага болгохо;

түлишын промышленностьда — hалбаринуудые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ тушаа хүдэлмэри нилээд үргэдхэхэ, бүхы түрэлэй түлишые абалгын технологи нарижуулан hайжаруулха, тэрэнэй гээлтэ хоролтые бага болгохо, газар үрэмдэлгын ба ашагта малтамалнуудые малтан абалгын скорость улам саашань дээшэлүүлхэ, олзоборилгын газарнуудые түргөөр түбхинүүлхэ;

металлургида — металлопродукциин шанар hайжаруулха, сортаментынь үргэдхэхэ, дабтамал түмэр ба соргонуудай эгээл хямда зүйлнүүд ба түхэл шэнжэнүүдые ехээр бүтээхэ, ашаг үрэтэй шэнэ технологи улам саашадань нэбтэрүүлхэ, бүтээсэ ехэтэй болгохо, металлай гээлтэ хоролтые нилээд хороохо, металлургиин түүхэй эд үргэлжэдэнь гамтайгаар хэрэглэхэ, эд хэрэглэгшэдэй захилнуудые нарин нягтаар баримталжа, продукци эльгээхэ;

машина бүтээлгэдэ — мүнөө үеын эрдэм наукын ба техникын туйлалтануудта харюусамаар машинануудые, приборнуудые, түхеэрэлгэнүүдые түргөөр байгуулха, баригдажа байгаа барилганудта хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ хаhа саг соонь эльгээхэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ түсэбүүдые, машина ба түхеэрэлгэнүүдые бүтээлгэдэ ородог металлай гаргашые хороохо, хэрэгсэлнүүдые мүлин болбосоруулха үедэ гарадаг металлай хаядаhые багадхаха, нарин нягта хэбүүдые, металлай орондо хэрэглэгдэдэг зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, олон станогуудые хангаха ябадал хүгжөөхэ, түхеэрэлгын халаан халаанаар хүдэлэлгын коэффициентые дээшэлүүлхэ;

химическэ ба нефтехимическэ промышленностьда — минеральна үтэгжүүлгэ, химическэ утаhа, шинэ, резинэтехническэ зүйлнүүдые, тоhонуудые, шэрэнүүдые, пластическа масса, каучук ба ажаhуудалай химиин эд хэрэгсэл нилээд ехээр гаргаха, шанарыень hайжаруулха, технологическа хүдэлмэриие бүри бүтээсэтэй болгохо, хүдэлжэ байгаа үйлэдбэринүүдые үргэдхэхэ, шэнэлэн hэльбэхэ, техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ, хэдэн тоннын томо агрегадууд болон түхеэрэлгэнүүдые ашаглаха;

ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозно-саарhанай промышленностьда — хэрэглэмжын модо, плита, целлюлоз, саарhа, картон ба мебель үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ; модоной түүхэй эд hайнаар хэрэглэхэ, машинануудай, технологическа түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ;

геологидо — геолого-шэнжэлгын хүдэлмэринүүдэй экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхэ, хэгдэhэн гаргашын түхэриг бүхэндэ шэнжэлэгдэhэн минеральна түүхэй эдэй запасуудай үргэлтые ехэ болгохо, ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдые шэнжэлхэ болзор хороохо;

хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностьда — улад зоной мүнөө үеын эрилтэдэ таарамаар ассортиментэй бүдүүдые, хубсаhа хунар, гутал, промышленна ба эдеэ хоолой бусад товарнуудые дам саашадаа ехээр үйлэдбэрилхэ, тэдэнэй шанарые нилээд hайжаруулха, түүхэй эд ба материалнуудые болгоомжотойгоор, гамтайгаар хэрэглэхэ;

барилгада — үйлэдбэриин шэнэ хүсэнүүдые, гэр байрануудые ба культурно-ажаhуудалай барилганудые хаhа саг соонь ашаглалгада оруулха, тушаагдахаяа байhан барилганудта мүнгэ зөөри хамтадхан элсүүлхэ, барилгын болзор хороохо, тэрэнэй шанарыень али бүхы хэмжээгээр hайжаруулха, материалнуудай гаргашые болон барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин үнэ сэн хороохо, ашаг үрэтэй материалнууд ба хэрэгсэлнүүдые барилгада үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, хабсаргамал байшангууд ба барилганудые олошоруулха, түрүү арга методээр хүдэлмэри хэхэ, бригадна ажахын тоосоо хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ;

барилгын материалнуудай ба стройиндустриин промышленностьда — ашаг үрэтэй шэнэ материалнуудые, заводто түгэс бэлэн болгогдоhон эдлэл хэрэгсэлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ, нютагай барилгын ба шэмэглэлгын материалнуудые, тэдэнэй ассортиментыень үргэдхэхэ, шанарыень hайжаруулха, промышленностиин бусад hалбаринуудай ондоо нэмэри продукт ба үйлэдбэриин хаядаhа үргэнөөр хэрэглэхэ;

транспорт болон хэлхээ холбоондо — бүхы түхэлэй транспортын хүдэлмэриие тааруугаар холбожо, hайжаруулха, ашаа түргөөр шэрэдэг болохо локомотивууд, вагонууд, автомобильнууд болон суднануудай миин байлгые хороохо, аша үрэгүй ашаа шэрэлгые хороохо, ашаа шэрэлгын гээлтэ хоролтые усадхаха, контейнернүүдые хэрэглэжэ, ашаа ашаха, буулгаха хүдэлмэриие үргэнөөр оньhожоруулха, транспортын ябасын аюулгүй байлгые хангаха, ашаа шэрэлгын өөрын үнэ сэнгые хороохо, арадай ажахые, хүн зониие бүхы түхэлэй транспортаар бүри hайнаар хангадаг болохо, мүн почтоор, телефоноор, телеграфай хэлхээ холбооноор, телевидени болон радио дамжуулгаар хангалгые hайжаруулха;

научна шэнжэлгын, проектнэ, конструкторска организацинуудта — шэнэ машинануудые, түхеэрэлгэнүүдые, материалнуудые зохёон гаргахадаа, технико-экономическа, ашаглалгын талаар оронойнгоо, харин эрхим hайн дүнгүүдые үлүүлхэ. Технологическа түрүү шэнжэтэй үйлэдбэри эмхидхэхэ, материал багатай, ажал багатай шэнэ хэрэгсэлнүүдые гаргаха. шэнэ техникэ богони болзорой туршада зохёохо, гаргашыень хороохо. аша үрэ ехэтэй научна туйлалтануудые, проектнэ шиидхэбэринүүдые үйлэдбэридэ түргөөр нэбтэрүүлхэ;

хангалгын, худалдаанай организацинуудта — бүхы предприятинууд болон организацинуудые таhалгаряагүйгөөр, гуримтайгаар, бүхы юумээр хүсэд хангажа байха, арадай ажахыда байhан нөөсэ эд хэрэгсэлнүүдые, нормоhоо үлүү байhан түүхэй эд болон түхеэрэлгэнүүдые оложо, ашаглаха, ашаглалгада орohон барилганудые мүнөөнэй үе сагай түхеэрэлгэнүүдээр хангаха, материальна эд хэрэгсэлнүүдые ашаглалгын хойноhоо. хамтаараа продукци гаргаха түсэбүүдээ, договороор баталагдаhан уялгануудаа дүүргэхын хойноhоо хиналта шангадхаха;

худалдаа наймаанда, ниитын эдеэ хоолдо, ажаhуудалай талаар хангалгада — эд бараанай эрьесын, хүн зониие ажаhуудалай, коммунальна талаар хангаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ. хангалгын культурые дээшэлүүлхэ, ажалдаа түрүү арга дүрэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, городуудта, хүдөө тосхонуудта худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, ажаhуудалай талаар хангалгын предприятинуудые олоор бариха.

Партийна, советскэ, профсоюзай, комсомолой, ажахын органууд, министерствэнүүд болон захиргаанууд социалис мүрысөөнэй эмхидхэлые hайжаруулха, коллективүүдэй, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай абаhан социалис уялгала амжалтатайгаар дүүргэлгэдэнь шухала хэрэгтэй эрхэ нүхэсэл байгуулжа үгэхэ болоно.

Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаhан Илалтын 30 жэлэй ойн хүндэлэлдэ габшагай ажалай вахта үнгэргэхэ талаар түрүү хүдэлмэришэдэй, бригаданудай, халаанудай, участогуудай патриотическа үүсхэлые бүхы хэмжээгээр тарааха.

Хүдэлмэришэн бүхэндэ түсэбтэ даалгабариень хүргэжэ үгэhэнэй, тэрэниие дүүргэхын түлөө тэмсэл эмхидхэhэнэй үндэhөөр ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, табан үдэрэй даалгабариие дүрбэн үдэрэй туршада дүүргэхэ, хүдэлмэришэдэй тооe олошоруулангүй, капитальна эгээн бага гаргашатайгаар продукци ехээр гаргаха. наука болон техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ түргөөр нэбтэрүүлжэ, тэрэнэй ашаар hайн шанартай продукци гаргаха хүсэнүүдые ехэ болгохо, эрхим, дээдэ шанартай эд хэрэгсэл бүри ехээр гаргадаг болохо. материальна хэрэгсэл алмахын аргаар түсэбhөө гадуур продукци гаргаха талаар энэ табан жэлэй туршада олдоhон hайн дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэхэ.

Коллективүүдэй, цехүүдэй, халаанудай, бригаданудай, участогуудай мүрысөөе хүгжөөлгэдэ, мүн хоорондоо холбоо барисаатай предприятинуудай харилсаанда, тэрэшэлэн мэргэжэл мэргэжэлээрээ мүрысэхэ ябадалда бүри ехэ анхарал хандуулха. Хүдэлмэришэн, техник, инженер, алба хаагша бүхэнэй бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадахыень туйлаха. Түхеэрэлгэнүүдые, хүдэлмэриин сагые эрхим hайнаар хэрэглэжэ, мэргэжэлээ дээшэлүүлhэнэй ашаар бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлдэг түрүү хүдэлмэришэдые дэмжэхэ, дүршэлыень hайшааха хэрэгтэй. Үйлэдбэриин ашаг үрые hайжаруулха, дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаhан хубиин түсэбүүдые баталан абаха, бэелүүлхэ талаар инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлые тарааха. Наука болон үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлтэ хани барисаае бэхижүүлхэ, уралан нарижуулагшадай. ухаалан зохёогшодой хүдэлөөе хүгжөөхэ.

hалбари бүхэндэ. республика, хизаар, область, город болон район бүхэндэ эрхим коллективүүдэй, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй ажалай түрүү арга дүрые шэнжэлжэ, нэбтэрүүлжэ байха. hурган хүмүүжүүлгын хүдэлөө хүгжөөхэ. Тэрэ хадаа түрүү кадрова хүдэлмэрилэгшэдэй түрүү дүй дүршэл болон онол аргые, хүдэлмэришэн ангиин ажалай ёhо заншалые залуушуулда дамжуулха шухала арга мүн. Үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэлые нэбтэрүүлхэ хэрэг партийна организацинуудай, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй шухалын шухала уялга гээшэ.

1975 ондо нимэ бүхэсоюзна социалис мүрысөө үргэлжэлүүлхэ гэбэл:

гол шухала мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдэй мүрысөө үргэлжэлүүлхэ. Илагшадтань министерствэнүүдэй (захиргаануудай) ба профсоюзуудай ЦК-нуудай «Юhэдэхи табан жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэhэнэй түлөө» гэhэн хүндэлэлэй дипломуудые, дурасхаалта бэлэгүүдые барюулха;

бригаданудай (участогуудай) мүрысөө үргэлжэлүүлхэ. Илагшадтань министерствэнүүдэй (захиргаанудай) ба профсоюзуудай ЦК-нуудай «Юhэдэхи табан жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэhэнэй түлөө» гэhэн хүндэлэлэй тугхануудые, дурасхаалта бэлэгүүдые барюулха;

комсомол - залуушуулай бригаданудай мүрысөө үргэлжэлүүлхэ. Илагшадтань «Түсэбтэ табан жэлэй баатарнууд, ажалай ветерануд — комсомол-залуушуулай эрхим коллективтэ» гэhэн дамжуулгын улаан туг барюулха;

предприятинуудай, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, барилгануудай, научна шэнжэлгын ба бусад организацинуудай коллективүүдэй мүрысөө үргэлжэлүүлхэ. Илагшадтань КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын 770 улаан тугые дипломуудтайгаар, мүнгэн шантайгаар барюулха;

Городуудай, городуудтахи районуудай мүрысөөе үргэлжэлүүлхэ, Илагшадтань КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй, ЦК-гай дамжуулгын 100 улаан тугые дипломуудтайгаар, мүнгэн шантайгаар барюулха.

1975 ондо научна шэнжэлгын, проектнэ, конструкторска организацинуудай hалбари бүхэнөөрөө бүхэсоюзна социалис мүрысөө эмхидхэхэнь шухала гэжэ тоолохо Илагшадые урмашуулхын тула дамжуулгын улаан тугуудые, мүнгэн шангуудые зохихо гуримаар тогтоохыень министерствэнүүдтэ, профсоюзай ЦК-нуудта зүбшөөхэ.

Түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ажалай ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаhан хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, алба хаагшадые шагнахын тула «1975 оной социалис мүрысөөнэй илагша» гэhэн ниитэсоюзна тэмдэг байгуулха.

Юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй даалгабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэhэн үйлэдбэриин түрүүшүүлые «юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй ударник» гэhэн тэмдэгээр, дурасхаалай бэлэгүүдээр шагнажа байха.

Иимэ дурадхалнуудые hайшааха гэбэл:

Юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй даалгабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэhэн эрхим хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, алба хаагшадые урмашуулхын тула Советскэ Союз болон хариин оронуудаар аяншалха аяншалгын хүнгэлэлтэтэй 90 мянган путевко гаргажа үгэхэ тухай ВЦСПС-эй дурадхалые дэмжэхэ:

Юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ элитэ ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаhан комсомол-залуушуулай коллективүүдые, залуу хүдэлмэришэдые шагнахын тула Ленинскэ комсомолой 40 шан барюулха тухай, мүн аяншалгын хүнгэлэгдэhэн 15 мянган путевко гаргажа үгэхэ гэhэн ВЛКСМ-эй ЦК-гай дурадхалые hайшааха:

Профсоюзай, комсомолой органуудтай суг хамта нимэ түрүү хүнүүдые правительствын шагналда зууршалхыень союзна республиканудай компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомууд, обкомуудта, министерствэнүүд болон захиргаанудта, союзна, автономно республиканудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, крайгүйсэдкомууд болон облгүйсэдкомуудта зүбшөөхэ гэбэл:

юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй даалгабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ элитэ ехэ үрэ дүн туйлаhан үйлэдбэриин түрүүшүүлые, бригаданудай (участогуудай) эрхим гэшүүдые;

Табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргээд, үйлэдбэриингөө техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, шэнэ техникэ бии болгохо ба гаргадаг продукциингаа шанар hайжаруулха талаар ехэ амжалта туйлаhан, мүн шухала барилганудые ашаглажа, үйлэдбэриин шэнэ хүсэнүүдые хэрэглэhэн эрхим предприятинуудые, барилганудые, организацинуудые.

1975 ондо нимэ гурим тогтоохо гэбэл:

hалбари дотороо предприятинуудай, барилганудай организацинуудай социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые квартэлай туршада (хахад жэлэй туршада) нэгэ дахин согсолхо. тэдэндэ СССР-эй министерствэнүүдэй (захиргаа нуудай) болон профсоюзуудай ЦК-нуудай дамжуулгын улаан тугуудые мүнгэн шантайгаар барюулжа байха.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй. ВЛКСМ-эй ЦК-гай 1974 оной январиин 7-ной № 18-дахи, 23-дахи тогтоолоор тогтоогдоhон, бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргаха гуримые, мүн илагшадые урмашуулха хэмжээнүүд болон шангууд тухай гуримые баримталха.

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахадаа, илагшадыень тодорхойлходоо 1975 оной арадай ажахын түсэбые дүүргэhэн ба абаhан социалис уялгаяа дүүргэhэн дүнгүүдыень, мүн табан жэлэй даалгабаринуудые хэр зэргэ дүүргээб гэжэ хараадаа абаха шухала.

Түбэй болон нютагай газетэнүүдэй, журналнуудай, хэблэлэй редакцинууд, телевидени болон радио дамжуулгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитет, кинематографиин талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитет хүдэлмэришэдэй, бригаданудай, цехүүдэй, предприятинуудай, барилганудай, городуудай, областьнуудай, хизаарнуудай бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй ябасые саг соонь, эли тодоор, үнэмшэстэйгөөр харуулжа байха болоно.

Мүн ажалша коллективүүдэй тодорхой жэшээ дээрэhээ хүниие hайн абари зантайгаар хүмүүжүүлгэдэ, тэрэнэй эдэбхи үүсхэл, шадабариень, мэргэжэл болон харюусалгыень хүгжөөлгэдэ, социалис ёhоной коллективизм нэбтэрүүлгэдэ социалис мүрысөөнэй дүүргэдэг үүргые харуулха ёhотой.

1975 ондо түбэй болон нютагай газетэнүүдтэ социалис мүрысөөнэй, ябаса болон үрэ дүнгүүдыень харуулhан тусхай хуудаhануудые гаргажа байха.

Предприятинуудай, барилганудай, транспортын болон арадай ажахын бусад hалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинууд ажалша коллективүүдтэ харуулан ойлгуулха агитациин хэрэгсэлнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ. предприятинуудай үмэнэ байhан зорилгонуудые эли тодоор, ойлгосотойгоор тайлбарилжа үгэхэ, тэдэниие шиидхэхэ арга боломжонуудые заажа үгэхэ зэргэтэй. Юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй баатарнуудай — социалис мүрысөөндэ илагшадай галерей байгуулхыень дурадхаха.

Хэблэлэй, полиграфиин ба номой худалдаанай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитет, политиздат, «Плакат» гэжэ хэблэл, кинематографиин талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитет, телевидени болон радио дамжуулгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитет 1975—1976 онуудай түсэбүүд доторoo брошюрануудые, плакадуудые, документальна фильмүүдые гаргажа, совет ажалшадай баатар образуудые, юhэдэхи түсэбтэ табан жэлэй ударнигуудые, тэдэнэй ажалай дүй дүршэлые харуулха зэргэтэй.

* * *

Баатар хүдэлмэришэн ангиин, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, промышленностиин, барилгын, транспортын болон арадай ажахын бусад hалбаринуудай бүхы ажалшад бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, 1975 оной арадай ажахын түсэбые дүүргэхэ болон үлүүлэн дүүргэхэ. юhэдэхи түсэбтэ табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ гэжэ батаар этигэжэ байhанаа КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС, ВЛКСМ-эй ЦК мэдүүлнэ.

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

КПСС-эй ЦК-гай ДЕКАБРИИН (1974 ОН) ПЛЕНУМ

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ элидхэлһээ

Нүхэдүүд!

Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 16-да КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум боложо, СССР-эй арадай ажахые 1975 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбэй ба СССР-эй 1975 оной Гүрэнэй бюджедэй проектнүүдые хаража, гол түлэб һайшааһан байна. Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга хэблэлдэ тунхаглагдаба. Энэ шухала документ дотор 1974 оной, мүн үнгэрһэн дүрбэн жэлэй ажалай дүнгүүд согсологдожо, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1974 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ бэелүүлэгдэхэ зорилгонууд тодорхойлогдоһон байна.

Пленумэй шиидхэбэринүүдые, мүн партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгые манай республикын ажалшад бүхы совет хүнүүдтэ адли ехэ дэбжэлтын оршон байдалда угтаһан байна. Митинг болон суглаанууд дээрэ тэдэнэр Пленумэй шиидхэбэринүүдые, түрэл партиингаа дотоодын ба гадаадын политикые нэгэн дуугаар һайшаажа байһанаа мэдүүлнэ.

1975 ондо ороной арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые, мүн юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын тула тодорхой хэмжээ, ябуулгануудые хараалжа, тэдэнээ бэелүүлхын тула арад зониие эмхидхэн элсүүлхыень партийна, совет, ажахын ба профсоюзуудай органуудые партиин Центральна Комитедэй Пленум уялгалба. Партиин ЦК-гай Пленумэй тогтоолтой зохилдуулан, бидэнэр үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада республикын экономикын хүгжэлтын дүнгүүдые нарин нягтаар шэнжэлэн үзэжэ, шэнэ жэлдэ эмхидхэлэй, политическэ ба ажахын бүхы хүдэлмэриие улам һайжаруулха хараа шугамаа тодорхойлхо болонобди.

Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада республикын промышленна үйлэдбэри 1970 онойхитой сасуулжа харахада, валовой продукциин талаар 39,4 процентээр, продукци худалдалгын талаар 45 процентээр дээшэлһэн байна. РСФСР дотор энэ үе соо промышленна үйлэдбэри 35 процентээр дээшэлээ гэжэ мэдээжэ. Тиигээд байхадаа, республикын промышленность хамта дээрээ түсэбтэ даабаринуудаа жэл бүри дүүргэдэг, үлүүлэн дүүргэдэг байна. Гэхэтэй хамта, промышленна үйлэдбэриин хүгжэлтын хэмжээн табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа гээгдэжэ ябана.

Тэрэ гээгдэлынь заримдаа предприятинуудта, республиканска органуудта хабаатай бэшэ шалтагаануудһаа дулдыдадаг байгаа. Жэшээнь, бүтээгдэдэг эд хэрэгсэлнүүдэй номенклатурада хирэхирэ болоод лэ хубилалта боложо байдаг. Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводые хараад үзэе. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада энэ завод электровозуудые шэнэдхэн һайжаруулха үнэ сэн ехэтэй ажал хэжэ байһан юм. Энэ ажалынь юһэдэхи табан жэл соо үргэлжэлүүлэгдэхэ гэжэ багсаагдаһан байгаа. Теэд табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ электровозуудые шэнэдхэн һайжаруулха хүдэлмэри дүүргэгдээд, үнэ сэн ехэтэй тиимэ ажал тус заводто саашадаа үгы байшоо.

Табан жэлэй эхилһэнһээ хойшо союзна зарим министерствэнүүд республикын хэдэн предприятинуудта үгтэһэн түсэбтэ даабаринуудые хамта дээрэнь хахад миллион түхэригөөр бага болгожорхёо. Энэ ушар предприятинуудай хабаатай олоһон шалтагаанаар хэгдэһэн байна.

Зарим шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулалгын ушаралһаниинаа боложо, табан жэлэй түсэбые промышленна үйлэдбэриин талаар дүүргэхэ хэрэг гээгдэжэ ороһон байна. Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинат 1972 ондо ашаглалгада эхилхэ ёһотой байһан аад, нэгэ жэлээр гээгдэжэ продукци үгэжэ захалаа һэн. Улаан-Үдын хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод хойно ашаглалгада эхилээ. Эдэ бүгэдэһөө боложо, промышленна продукци нилээд багаар абтаа гээшэ.

1974 ондо республикын промышленность түсэбтэ даабариие 102 процент дүүргээ. Тиигэжэ зуураа промышленна продукци худалдалгын хэмжээн 8 процентээр дээшэлээ, түсэбһөө гадуур 30 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэбэ. Олохон предприятинууд түсэбтэ даабаряа горитой үлүүлэн дүүргээ. Тэдэнэй тоодо Улаан-Үдын мяхан сэмбын комбинат ороһоно. Тус комбинат декабриин 16-да жэлэй туршада табан жэлэй түсэбөө хараалагдаһанһаа 154 миллион түхэригэй продукци үлүү ехээр үйлэдбэрилһэн байна.

Улаан-Үдын прибор бүтээлгын завод жэлэй туршада түсэбөөр хараалагдаһанһаа 1,5 миллион түхэригэй продукци ехээр бүтээгээ. Улаан-Үдын «Электромашина», «Теплоприбор», Тимлюйн цементын ба асбоцементын хэрэгсэлнүүдэй заводууд, республикын һүнэй промышленностиин үйлэдбэриин нэгэдэл болон бусад предприятинууд түсэбтэ даабаряа горитойхон үлүүлһэн байна.

Партиин ЦК-гай Пленум дээрэ заагдаһанай ёһоор, промышленна үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохын тула научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ, ажахы хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй болоно. Манай түрүү предприятинуудай дүй дүршэл энээниие тодоор элирхэйлэн харуулна.

Улаан-Үдын «Теплоприбор» завод үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада капитальна багахан гаргашатайгаар үйлэдбэриин хүсэ шадалые хоёр дахин шахуу ехэдхэһэн байна. Иимэ амжалта имагтал хэдэн научно-шэнжэлэлгын ба проектно-конструкторска эмхи зургаануудтай хамта үйлэдбэриеэ шэнэдхэн һайжаруулһанай ашаар туйлагдаа. Энэ заводой цехүүдтэ шэнэ автомат хэдэн линии тодхогдоһон, үйлэдбэриин технологи нарижуулан һайжаруулагдаһан байха юм. Жэшээлэн хэлэбэл, тус заводой шудхалгын цехые шэнэдхэн заһабарилһанай ашаар экономическа һайн үрэ дүн туйлагдаа.

Предприятиие шэнэдхэн һайжаруулалга үшөө үргэлжэлһөөр. Тиигэбэшье тус завод 1970 ондо 5,3 миллион түхэригэй продукци бүтээдэг байһан һаа, 1974 ондо 11 миллиондо хүргэһэн байна. Үйлэдбэриие автомат аргаар хүтэлбэрилхэ хүдэлмэри эндэ үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа, тэрэнь 1975 оной эсэстэ дүүргэгдэхээр хараалагдана. Тус заводой мэдээсэлэй-тоолон тодорхойлолгын түб энэ жэлэй эсэстэ гүйсэд хүсэндөө оруулагдаха түсэбтэй.

Нарин сэмбын комбинадта үйлэдбэриие техническэ талаар нарижуулхын тулада мүн лэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Ноохо угаадаг фабрикада технологическа шэнэ линии нэмэжэ ашаглалгада оруулагдаба. Энэнь бага гаргаша хээд, үйлэдбэриин түхеэрэлгэнүүдые бүриин хүсэдөөр хүдэлгэхэ арга олгоһон байна. Технологи һайжаруулһанай ашаар эрхим шанартай, сэбэр ноохо ехээр гаргаха арга боломжо олгоо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ нарин сэмбын фабрикада бүтээсэ ехэтэй 143 шэнэ түхеэрэлгэ тодхогдоо. Энээнэй ашаар бүдэй шанар һайжаруулха арга олгогдоһон байна, тиигэжэ энэнь фабрикадашье, эд хэрэглэгшэдтэшье олзотой болоо.

Улаан-Үдын прибор-бүтээлгын завод 1975 ондо түсэблэгдэһэн үйлэдбэриин хэмжээндэ хүрэжэ шадаа. Тон һайн юумэниинь юун бэ гэхэдэ, үнгэрһэн табан жэлэй дүрбэн жэлэй туршада эндэ ажалай бүтээсэ 82,8 процентээр дээшэлээ. Шэнэ техникэ нэбтэрүүлһэнэй, технологи саг үргэлжэ нарижуулһанай үндэһөөр иимэ амжалта туйлагдаа. Үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлһэниие тодорхойлхын тулада иимэ баримта харуулая. Заводой гаргадаг гол шухала зүйлнүүдэй өөрынь үнэ, багсаагаар худалдагдадаг сэнгынь һүүлэй жэлнүүдтэ 3—4 дахин хямдарһан байна. Олзо оруулха түсэбөө завод үлүүлэн дүүргэнэ, энэ олзоһоо оруулагдаһан мүнгэ зөөреэр байрын олон гэрнүүд болон культурна ажаһуудалай барилгануудые олоор барижа бодхоогоо. Үйлэдбэриин түрүүшүүлые 7 миллион гаран түхэригөөр шагнаһан, урмашуулһан байна.

Нимэ эрилтэ хүрэһэн карууулха болоо һаа, Тиигэбэшье республикын дотор олон предприятинууд продукци гаргаха түсэбэ дүүргэнэгүй. Зүбхэн 1974 ондо гээгдэжэ ябаһан 23 предприяти хамтадаа 11,5 миллион түхэригэй продукци дутуугаар үгэһэн байна. Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, үйлэдбэрине эмхидхэлэй болон техническэ зүйлнүүдые ашаглаха, ажалай арга һайжаруулха хэрэгтэй талада ехэ олон дутагдалнууд гарана. Нютагай болон эдеэ хоолой промышленностиин министерствэнүүд, барилгын материалнуудай промышленностиин управлениин предприятинууд гээгдэжэ ябагшадай тоодо оролсоно. Мүн «Забайкаллес» комбинадай заримдаа предприятинууд тодорхойлжо хэһэн түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргэжэ шадаагүй. Бүхы комбинат модо хюреэдэхэ түсэбөө оройдоо 93 процент, шпал хюреэдэхэ түсэбөө 85,3 процент дүүргэһэн байна.

Шэлэй заводой коллектив түсэбөө дүүргэгдээ. 690 мянган түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур худалдаһан байна.

Дүрбэн жэлэй туршада промышленностиин ажалай бүтээсэ 21 процентээр дээшэлээ. Хараад хэхэдэ, энэ тоо барагтай шэнги байна. Тиигэбэшье, 1974 оной түсэб 0,8 процентээр дутуугаар дүүргэгдээ. Табан жэлээр хараалагдаһан даабарин хэмжээн түйлагдаагүй. Сэлэнгын ЦКК-гай, «Забайкаллес» комбинадһаан 9 леспромхоз, «Бурмяспром» гэжэ нэгэдэл ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө дүүргээгүй.

1975 ондо промышленна продукци гаргаха түсэбүүдэй дүүргэлтэ хангаха, ажалай экономическа дүнгүүдые һайжаруулха хэмжээнүүдые зохёожо байхадаа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ асуудалнуудта илангаяа ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй. Үнэндөө шэнэ техникэ болон түрүү технологи нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ партийна организацинууд үдэр бүриингөө анхарал хандуулжа байха ёһотойл. Тиигэбэшье, ганса шэнэ техникэ бүхы хэрэг шиидхэжэ шадахагүйнь ойлгосотой. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлдэ бүхы коммунистнуудые, бүхы хүдэлмэришэдые, инженернүүд болон техникүүдые бултыень хабаадуулха шухала. Предприяти бүхэндэ ажалай шэнэ түрүү арга үүсхэгшэд, үнэтэ үүсхэлнүүдые гаргагшад байха ёһотой. Эдэ үүсхэл эдэбхинь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэдэ туһатай байха болоно. Дутагдалнуудые усадхаха, техническэ дэбжэлтэ туйлаха, үйлэдбэриин ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд, бүхы инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые хабаадуулхаар эдэ хэмжээ ябуулганууд зохёогдохо ёһотой. Партийна комитедүүд эдэ түсэбүүдые шанга хиналтадаа абажа, эдэнииие бэелүүлхэ хэрэгтэ туһаламжа үзүүлхэ уялгатай.

1975 оной зорилгонуудые шиидхэхэдээ, һүүлэй жэлнүүдтэ ашаглалгада оруулагдаһан үйлэдбэриин түхеэрэлгэнүүдтэ түшэглэхэ шухала. Эдэ жэлнүүдэй туршада манай предприятинуудай абаһан шэнэ техникэ, шэнэ түхеэрэлгэнүүд мүнөө болоод байхада, ёһотоор карюугаа үгэжэ эхилхэнь бшуу. Жэшээнь, һүүлэй жэлнүүдтэ предприятинуудта 4 мянга гаран электронно-тоололгын техникэ тодхогдоһон байгаа. Эдээниие тодхохын тулада нилээд ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаһан юм, мүнөө эдэнь харюугаа үгэхөөр болоо даа.

Үйлэдбэриин гол фонднуудые шадамараар ашаглабал, айхабтар ехэ аша үрэтэй байханиь эли. Хэдэ хэдэн предприятинуудта бии байһан механизмууд болон түхеэрэлгэнүүд үшөөл хангалтагүйгөөр ашаглагдана. Машина бүтээлгын зарим заводуудта түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгын хэмжээн 0,7 болоно. Сэлэнгын целлюлозно-картонной комбинадай нэгэдэхи ээлжээнэй түхеэрэлгын мини лэ 16 процентнь ашаглагдана, хүүргэнүүдэй түмэр конструкци гаргадаг заводой түхеэрэлгэ — 25 процент, Улаан-Үдын кондитерска фабрикын түхеэрэлгэ — 61 процентнь ашаглагдана. Эгээл инмэһээ түхеэрэлгэнүүдые ашаглалга, шэнэ техникэ, түхеэрэлгэнүүдые түргэнөөр нэбтэрүүлжэ, ашаглаха асуудал партийна болон ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй гол анхаралда байха ёһотой.

Олон предприятинуудта бүтээн гаргадаг продукциин шанарта хүсэд анхарал хандуулагданагүй. Республика дотор гурбахан лэ предприяти — «Электромашина», прибор бүтээлгын, Тимлюйн цементын заводууд эрхим шанарай тэмдэгтэй болонхой.

«Теплоприбор» завод, нарин сэмбын болон Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадууд, мяханай болон эдеэ хоолой промышленностиин нэгэдэлнүүд продукциингаа шанар һайжаруулха ехэ арга боломжонуудтай юм. Бүтээн гаргадаг продукциин шанарай түлөө шанга эрилтэ табихаар саг тулажа ерээ.

Табан жэлэй туршада совет хүнүүдэй ажабайдалай нилээд ехээр һайжарһые совет хүн бүхэн һайса мэдэжэ байна. Манай республика дотор табан жэлэй эхинһээ промышленностьда һара бүриин салин дунда зэргээр 17, хүдөө ажахыда — 19,4 процентээр, транспортдо — 23, хэлхээ холбоондо 36 процентээр ехэ болоо. 1970 онтой сасуулхада, эд хэрэгсэлэй эрьесэ 164 миллион түхэригөөр гэхэ гү, али 33 процентээр ехэ болоһон байна. Эдеэ хоолой зүйлнүүд соо шанартай хоолынь нилээд ехэ һуури эзэлдэг болоһон байна. Мяханай зүйлнүүдые худалдалга 43 процент, загаһан болон загаһанай консервэнүүдые — 55,5 процент, үндэгэн — 2,6 дахин, сыр — 54 процент ехээр худалдагдадаг болоо. Культурно-ажаһуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй зүйлнүүд элитэ ехээр худалдагдаа. Мүнөө үедэ 100 бүлэ бүхэндэ 44 холодильник, юумэ угаадаг 83 машина, 71 телевизор, 17 мотоцикл хүртэнэ. Зүгөөр ажалшадай юумэ худалдажа абаха эрилтэнүүдые худалдаа наймаанай эмхинүүд хангажа шаданагүй.

Промышленна министерствэнүүд, захиргаанай газарнууд болон предприятинууд культурно-ажаһуудалай болон ажахын хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ үргэдхэхэ талаар зарим тэдэ амжалта туйлаа. Эдэ хэрэгсэлнүүдые олон янзын болгохо, шанарыень һайжаруулха, шэнэ зүйлнүүдые бии болгохо хэмжээнүүдые абаһан байна. Дүрбэн жэлэй туршада Улаан-Үдын кондитерска, Бабушкинай оёдолой фабрикануудые, уран бүтээлэй болон гоёолтын зүйлнүүдые хэдэг завод, «Электромашина», авиационно, локомотив-вагон заһабарилгын заводуудта үргэн хэрэгсэлэй эд бараануудые бүтээн гаргаха тусхай цехүүд ашаглалгада оруулагданхай.

«Электромашина», локомотив-вагон заһабарилгын, прибор бүтээлгын заводууд болон бусад предприятинууд арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргаха дүрбэн жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргээ.

Хэды иигээшье һаа, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ хэрэг үшөөл удаанаар хүгжэжэ байна. Культурно-ажаһуудалай эд бараа гаргаха гэһэн промышленна 60 предприятиин 26-ниинь үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэ шадаагүй, 24 предприятинь бүтээжэ гаргадаг эд бараанай заримыень лэ гаргадаг болгожо хороогоо. «Россельхозтехника» нэгэдэл, «Забайкаллес» комбинат, Тимлюйн цементын, судна бүтээлгын, шэлэй болон бусад заводууд, фабриканууд даалгабаряа дүүргэнэгүй. Нютагай, эдеэ хоолой промышленностиин министерствын, түлишын промышленностиин управлениин предприятинууд нютагай зүйлнүүдһээ, илангаяа модоор, минеральна түүхэй эдээр эд бараа гаргаха үйлэдбэри муугаар хүгжөөнэ.

Арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ нимэр хандаха ябадалые удаан тэсэшэгүй. Арад зондо зорюулагдажа гаргагдаха үргэн хэрэгсэлэй эд бараануудые үйлэдбэрилхэ даалгабаринууд болон түсэбүүдые тон нарииваар сахижа бэелүүлхыень союзна мэдэлтэй министерствэнүүд, зургаанууд болон предприятинуудта шанга эрилтэ табиха.

Элидхэлшэ саашадаа капитальна барилга тухай хэлэхэ зуураа, иигэжэ тэмдэглэбэ: табан жэлэй түрүүшын дүрбэн жэл соо республика дотор түрүүн тоолжо үзэһэнэй ёһоор 1 миллиардһаа дээшэ түхэриг капитальна һомололго хэрэглэгдэжэ, 900 миллион шахуу түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа. Үнгэрһэн табан жэлэй түрүүшын дүрбэн жэлэйхитэй сасуулжа үзэхэдэ, энэнь 1,5 дахин ехэ болоно. Энэ үе соо 30 гаран промышленна томо предприятинууд, цехүүд, объектнүүд, 1 миллион шахуу дүрбэлжэн метр гэр байра, 25 мянган үхибүүнэй һураха һургуулинууд, 7 мянган үхибүүнэй хүмүүжүүлэгдэхэ хүүгэдэй эмхи зургаанууд болон бусад ашаглалгада оруулагдаба.

1974 оной туршада республика дотор 263 миллион түхэриг капитальна һомололго ашаглагдаа. ЛВРЗ-гэй механическа цех, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой хоёрдохи ээлжээн, Кабанскын нугаһанай фабрика, Улаан-Үдын механическа прачечна, Үдэ мүрэн дээгүүр хүүргэ ашаглалгада оруулагдаһан байна. Мухар-Шэбэртэ галуунай фермын түрүүшын ээлжээнэй барилга дүүргэгдээ, 200 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра, 4,7 мянган үхибүүнэй һураха һургуулинууд баригдаа. Забайкалиин апатидай комбинадай, Улаан-Үдын трикотажна фабрикын барилга эхилэнхэй. Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилга үргэлжэлһөөр. Байгал-Амарай түмэр замай магистралиин барилга эхилэнхэй.

«Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй, 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын, гэр байрын-коммунальна ажахын министерствын, барилга-хабсаралгын трестын, Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин коллективүүд 1974 оной түсэбтэ даабаринуудые амжалтатай бэелүүлжэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээе нилээд дээшэлүүлһэн байна.

Гэхэтэй хамта республика доторхи капитальна барилгада нилээд дутагдалнууд ба алдуунууд дайралданаар. Түрүүн тоолжо үзэһэнэй ёһоор, энэ үе соо 166 миллион түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаагүй. Капитальна һомололгын 85 миллион түхэриг хэрэглэгдээгүй байна.

1974 оной туршада республика дотор барилга хангалтагүйгөөр ябуулагдаа. Капитальна һомололгын түсэб оройдоо 87 процент, барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин түсэб 89 процент дүүргэгдэһэн байна. Буряадай барилгын управлениин, «Бурятцелинстрой» трестын коллективүүд 1973 онойхиһоо холо бага ажал хээ. 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын, Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгын управлениин ба бусад организацинууд түсэбөө дүүргээгүй. Буряадай барилгын управлени Сэлэнгын ЦКК-гай хоёрдохи ээлжээнэй, «Бурводстрой» трестын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой, Грязнухинска хирпиисын заводой, гэр байра барилгын комбинадай нэгэдэхи ээлжээнэй барилгые мүнөө болотор дүүргээгүй байһаар. Мүн гэр байра бариха түсэб дүүргэгдээгүй.

Барилгын хүдэлмэридэ нилээд бэрхэшээлтэй, шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөө ушарһаар. Барилгын материалнуудай промышленность республика дотор эрхилэгдэжэ байгаа бүхы барилгануудые хирпиисээр, түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдээр болон бусад материалнуудаар гүйсэд хангажа шаданагүй. Барилгын эмхинүүдэй өөһэдынь үйлэдбэриин баазанууд хүгжэлтэ барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээнһээ гээгдэжэ ябана. Мүн тиихэдэ барилгада хүдэлхэ һайн мэргэжэлтэй кадрнууд дутална. Гэхэтэй хамта барилгын талмайнууд дээрэ ажалай эмхидхэл тон һула байнаар, түсэблэлгын ба материально-техническэ хангалгын хүдэлмэридэ, техникэ хэрэглэлгэдэ тон ехэ дутагдалнууд ушарһаар.

Барилгада хүдэлхэ хүнүүдэй хэды дуталдажа байбашье, мүн барилгын материалнуудаар гүйсэд хангагдаагүй байхада, барилгын эмхинүүдэй зарим хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай хүдэлмэри ёһотоор эмхидхэнэгүй, олон тоото барилгашад сагаа миинтэ һалгаана. Энэ шалтагаанһаа боложо, олохон хүдэлмэришэд ажалнаа гаража ошохо баатай болодог.

Барилгын эмхинүүдэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн табиха, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин һула байһан ушар барилгын муугаар эрхилэгдэһэнэй гол шалтагаануудай нэгэн болоно. Кадрнуудай даажа абаһан ажалдаа харюусалгатайгаар хандаха, тэдэнэй эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхын оронда захиргаанай аргаар хүтэлбэрилхэ ушар нэгэнтэ бэшэ дайралдадаг. Хүдэлмэришэдэй хүсэ шадал ба мүнгэ зөөриие нэгэн доро бэшэ олон барилгануудта тараахэ ушар барилгын шанар һайжаруулха ба тэдэниие ашаглалгада оруулха хэрэгтэ нилээд ехэ һаад тойбо татана.

Барилгын эмхинүүдэй хүдэлмэридэ нилээд ехэ дутагдалнууд бии, тэдэниие шүүмжэлхэшье ёһотойбди. Теэд ганса шүүмжэлэлгээр энэ хэрэгые һайжаруулхын аргагүй гэжэ һанагдана. Эндэ һайн бодомжолһон, удаан сагай хараатай хэмжээнүүд хэрэгтэй. Барилгын эмхинүүдэй материально-техническэ үндэһэ һуури түргөөр хүгжөөхэ, хүтэлбэрилхы кадрнуудые зүбөөр шэлэжэ табиха, барилгашадай дунда партийно-политическэ хүдэлмэри саашадань һайжаруулха, гүрэнэй болон ажалай журам улам бэхижүүлхэ асуудалнууд тэдэ хэмжээнүүдэй гол хубинь болоно.

1975 ондо республикын барилгашад, капитальна һомололгын 350 миллион түхэригэй (БАМ-ай барилгагүйгөөр) барилга хэхэ ёһотой. Энэ жэлдэ энергетическэ, шулуу нүүрһэнэй промышленностиин, барилгын индустриин, хүдөө ажахын объектнүүдэй барилгада гол анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. 1975 ондо Озерно горно-шанаржуулгын комбинадай барилга эхилхэ болоно.

Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгашадай үмэнэ 1975 ондо тон ехэ, тон харюусалгатай зорилгонууд табигданхай. Энэ жэлдэ тус ГРЭС-эй 200 мянган киловатт-час хүсэтэй түрүүшын блок ашаглалгада оруулагдаха ёһотой юм. Тэрэниие ашаглалгада оруулаагүй һаа, республикын арадай ажахыда электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгэ гүйсэд хангагдахагүй болоно.

Тэрэ ГРЭС-эй түрүүшын блогой ээлжээниие ашаглалгада оруулхын тула республика дотор үшөө 500 мянган тонно шулуу нүүрһэн жэл соо хэрэгтэй болохдохо. Тиимэһээ Буряадай барилгын управлениин, «Востсибуголь» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллективүүд Холбоолжонои шулуу нүүрһэнэй разрезые саг соонь ашаглалгада оруулхын тула дары хэмжээ абаха зэргэтэй.

Арбадахи табан жэлэй туршада республика доторнай айхабтар ехэ хэмжээнэй капитальна барилга эрхилэгдэхээр хараалагдана. Энэ үе соо Озерно горно-шанаржуулгын комбинадай, Ошурковско ба Черемшанска комбинадай барилганууд үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдаха болоно. Озерно горно-шанаржуулгын комбинадай барилга хадаа территориально-үйлэдбэриин ехэ хэмжээнэй комплексын эхин болохо юм.

1975 ондо БАМ-ай барилга үргэлжэлүүлхэ хүдэлмэриин хэмжээн эрид шууд ехэдхэ байна. Олон тоото гэр байра, магазинууд, столовонууд болон бусад социально-культурна барилгануудые бодхоохо, БАМ-ай харгыдахи бэлэдхэлэй хүдэлмэри, илангаяа тоннельнүүдые барилгын хүдэлмэридэ бэлэдхэлээр ехэ ажал эрхилэгдэхэ юм.

БАМ-ай барилгатай холбоотой асуудалнууд партиин обкомой тусхай пленум дээрэ харагдаһан байна. Тиимэһээ энэ асуудалда дэлгэрэнгыгээр тоггтохогүйб. БАМ-ай баригашадай коллективэй тон шухала зорилго юуб гэхэдэ, барилгын нэмэлтэ эмхинүүдые саг болзор соонь эмхидхэхэ, барилгые бүхы хэрэгсэлээр найдамтайгаар, пайнаар хангаха, ударидалгын хэрэг һайнаар табиха шухала гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Ямаршье ондоо хэрэгтэл адли барилгада тон гол шухала зорилгонуудые тодорхойлхо ёһотойбди. Тиигэжэ эдээниие шиидхэжэ орохо- доминай, республика доторхи капитальна барилга урагшаа татагдаха болоно.

Барилгажа эхилһэн үйлэдбэриин бүхы баазануудые, барилгын индустриие тон түргэнөөр ашаглалгада оруулжа, тэдэниие бүриин хүсөөрнь хүдэлгэхэ гээшэ тон түрүүн яаралтайгаар абаха хэмжээнүүд мүн болоно.

Дүрбэн жэлэй туршада барилга дээрэ ажалай бүтээсэ 28 процентээр дээшэлүүлхээр хараалагдаһан аад, оройдоол 12 процентээр дээшэлээ. «Бурводстрой» трестдэ ажалай бүтээсэ 18 процент, «Бурятцелинстрой» трестдэ — 8, Буряадай барилгын управленидэ — 4 процентээр дээшэлээ. 1974 ондо ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даалгабари оройдоол 97 процент дүүргэгдээ. Барилга-хабсаралгын 74 организациин хахадһаа олонхинь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даалгабаряа дүүргэжэ шадаагүй.

Иимэ байдалые удаан тэсахын аргагүй. Барилгын олонхи организацинуудта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжонууд бии гээшэ. Тиигэбэшье, тэдэ тон муугаар хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, барилгын гол машинануудые халаанда ашаглаха коэффициент 1—1,2-һоо дээшэ болоногүй. Ажалай журам айхабтар һула. Иимэ байхадаа, хүдэлмэришэдэй һэлгэхэ ябадал таһалданагүй. Энэ ушар хадаа барилгашадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ һаалта болоно, тиимэ хадаа ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэшье һаад тодхор татанал гээшэ бэзэ. Барилга-хабсаралгын хүдэлмэри бүтээхэдээ, технологиин заабари ехээр эбдэхэ ябадал үзэгдэнэ. Жэшээнь, Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгада үшөө нёдондо жэлэй майн 30-да утаанай хоолойн һуури бетоноор хэхэ хэрэг дүүрээ һэн. Тиигээд эндэ гараһан голодоһые усадхажа, энэ барилга эзэндэнь тушаахын тула бүхэлн зундаа ажал үргэлжэлөө бшуу. Мүн Сэлэнгын ЦКК-гай түрүүшын ээлжээнэй барилга мүн лэ муугаар, дутуугаар ашаглалгада үгтэһэн байна. Барилгын техникэ болон материалнуудые хайша хэрэгээр хэрэглэхэ, ажалдаа голодоһо гаргаха, хүдэлмэридөө гарахагүй ябадалтай хатуу шангаар тэмсэжэ, барилгын талмайнууд дээрэ ажалай эмхидхэл һайжаруулха, барилгашадай байра байдалда һаналаа ехээр табиха шухала. Энээнтэй хамта, барилга хүүлэхэ захил хэгшэд тон һайн документаци бэлдэхэ, барилгануудые түхеэрэлгэнүүдээр саг соонь хангаха эрилтэ табиха шухала.

Барилганууд болон промышленна барилгын материалнуудай предприятинуудай партийна организацинуудые хүтэлбэрилхэ талаар КПСС-эй Октябрьска райкомой тоосоое партиин обкомой бюро һаяхан шагнаһан байна. Энэ хэрэгтэ ехэ дутагдалнууд бии байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ. Юуб гэхэдэ, партиин райком партийна организацинуудта эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулхынгаа орондо райкомой бюро дээрэ тэдэнэрэй тоосоо шагналгаар бүхы ажалаа хизаарладаг, тэдэнэй үзүүлдэг нүлөө болон үүргээр һонирходоггүй байшоо. Тиин энэ ажал ямаршье үрэ дүн асараагүйнь ойлгосотой бэзэ. Олон тогтоолнуудынь партийна организацинуудта, коммунистнуудта хүрэдэггүй байба. Энээнэй эсэстэ барилганууд болон промышленна барилгын материалнуудай предприятинуудай партийна организацинууд муугаар хүдэлдэг байба.

Улаан-Үдэ городой гансахан Октябрьска районда иимэ дутагдалнууд элирүүлэгдээ бэшэ ааб даа. Партиин олон хүдөөгэй райкомуудшье барилгашадай ажал анхардаггүй, барилгын организацинуудай хүтэлбэрилхы хүнүүдые, мастернууд болон бригадирнуудые шэлэн олохо, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ һаналаа ехээр табидаггүй гээшэ. Хэды иимэ байгаашье һаа, ажалай таһалдахада, урагшагүйдэхэдэ, барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ бүхы гэмэйнь тохогдодогынь муу. Юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдэнь партиин райкомой, ажахын болон партийна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй нюдэн дээрэл боложо байдаг хэрэгүүд шуу.

Барилгадахи байдалые бүхы талаһаань — барилгаһаа эхилээд, госплан, Министрнүүдэй Совет, партиин обкомой таһагууд болон секретарьнууд хүрэтэр барилгын байдалай түлөө харюусалга болон эрилтэ дээшэлүүлхэ саг ерээ.

Нүхэд, барилгын хүдэлмэрилэгшэдэй байра байдал һайжаруулха, барилганууд дээрэ эдеэ хоол эмхидхэхэ, хүдэлмэришэдые ажалдань абаашаха, һөөргэнь асарха тухай һаналаа табиха хэрэгтэй. Энээндэ нилээд ехэ дутагдалнууд бии гээшэ.

Үйлэдбэриин зургаануудай бүхы һалбаринуудтахи ударидалгын ажал ябуулгын шанар дээшэлүүлхэ шухала гэжэ партиин ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. Капитальна барилга дээрэ энэ асуудал улам хурсаар табигдаха зэргэтэй. Энэ зорилые амжалтатайгаар шиидхэхын тула барилгын организацинуудта, илангаяа дунда зэргын һалбаринуудта бэрхэ бэлигтэй хүнүүдые, бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа шадаха, мүнөө үе сагай эрилтэнүүдэй ёһоор ажалаа эмхидхэжэ шадаха һүбэлгэн хүнүүдые табиха шухала. Манай партийна организацинуудта иимэ хүтэлбэрилэгшэд үсөөн бэшэ. Партийна организацинууд, партиин райкомууд болон горком барилгын организацинуудые бэхижүүлхын тулада һайн, бэрхэ хүнүүдые шэлэн олохо байха гэжэ би һананаб.

Энээнтэй хамта партиин райкомууд болон горком барилганууддай партийна эхин организацинуудай бүхы ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэ, барилгашадай дунда политическэ ойлгуулалгын хүдэлмэри шангадхаха, тэдэнэй үүсхэл эдэбхи хүгжөөхэ, социалис мүрысөө үнэхөөрөө һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэ анхаралаа улам ехээр табиха ёһотой.

Табан жэлэй зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ транспорт айхабтар ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Түмэр харгын отделениин предприятинуудай коллективүүд 1970 онтой сасуулбал, түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор 20 процентээр ашаа шэрэлгэ ехэдхэхэ байгаа һаа, 22,7 процент болгоо. Түмэр замшад энэ жэлдэ абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлээ. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар абаһан даалгабари үлүүлэн дүүргэгдээ, ашаа шэрэлгын өөрынь үнэ хямдараа.

М. И. Калининай нэрэмжэтэ Улаан-Үдэ городой локомотивна депогой коллектив угтамжын түсэб абаад, ашаа шэрэхэ жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, 1974 оной ноябриин 22 болотор нэмэгдэһэн уялга абажа, 10 миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэ, 148 тонно дизельнэ түлишэ алмаһан байна.

Түмэр харгын отделенидэ вагонуудые ашаглаха хэрэг муудаа гэжэ энээнтэй хамта хэлэлтэй. Үдэр бүри мянгаад вагон мини байлгагдадаг байба. Республикын зарим предприятинууд түмэр харгын вагонуудаар хүсэд хангагдадаггүй байба. Промышленна олон предприятинууд ашаа шэрэхэ гээд олон вагонуудые нормоһоо хэтэрхэйгээр мини байлгаха ябадал гаргадаг юм. Мяха-консервын комбинадта, талханай комбинадта, ГРЭС-эй барилга-хабсаралгын управлени, Сэлэнгын ЦКК-да вагонуудые олоор мини байлгаха ябадал гараһан байна.

Табан жэлэй туршада автомобилиин транспортаар ашаа шэрэлгэ 1970 онойхитой сасуулбал, 47 процентээр, автомобильнуудай бүтээсэ 23 процентээр дээшэлээ. Ашаа шэрэлгын өөрынь үнэ хямдараа. Гэхэтэй хамта, автомобильнуудые ашаглаха хэрэг тон хангалтагүй байһан зандаа. «Сельхозтехникын» предприятинуудта автомобильнууд илангаяа муугаар ашаглагдана. Предприятинууд болон барилганууддай, колхозууд болон совхозуудай, 1975 оной түсэбэй дүүргэлтэ транспортын ажалһаа болохо байна. Республикын министерствэнүүд болон захиргаанай газарнууд, управленинүүд, партийна болон ажахын транспортна организацинуудай партийна болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд автомобильнууд болон транспортын бусад хэрэгсэлнүүдые ашаглаха хэрэг һайжаруулха, эдээниие мини байлгаха ябадал болюулха хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар партиин зохёон хараалһан олон жэлэй программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ, һайн үрэ харуулжа байна гэжэ партиин ЦК-гай Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Энээниие манайшье республикын жэшээ дээрэһээ хаража болохо. Республикымнай колхоз болон совхозууд эдэ жэлнүүдтэ олон бэрхэшээлнүүдые дабан гараа. Гансахан үерһөө, эртын хүйтэнһөө 300 мянга шахуу гектар ороohoто болон тэжээлэй ургамалнуудай ургаса сүм хосорһон байгаа.

Партиин областной комитет болон республикын правительство, бүхы област-

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта.)

...ДҮНГҮҮД БА ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИИН ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта).

Эдэнэрэй «нюусань» юун бэ гэхэдэ, газартаа эзэн һоор хандана. Дүрбэн жэлэй туршада энэ колхоз ашаг үрэ багатай 700 гектар шэнэ газар элдүүрилээ. Тиигэжэ ороохото ургамалнуудай тарилга үргэдхэһэн, паар ехээр хахалдаг болоһон, зохид севооборот баримтална. Таряалан, сабшалан дээрээ наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэжэ залаа. Колхоз бүхы тарилгаяа нютагай эрхэ байдалда таараха һайн сортын үрэөөр хангаа. Ажахыда олон жэлэй ногоон таригдана. Мүнөө энэнь 500 гектар бэлнэ. 200 гектар намагтай газар хатаагдажа, һайжаруулагдамал бэлшээри хүхеэрэгдээ.

Тиигэжэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз газар таряалангай гол дүнгүүдээрээ түрүүшэ «Сибиряк» болон «Восточные Саяны» колхозуудые ахижа гараа. Зүгөөр эдэ ажахынуудта газарай шанар һайн, арга боломжонуудынь ехэ байгаа.

Тиигэбэшье муу үрэһэ бэлдэдэг, хабар, намарай паар мууса хахалдаг, наг шэбхээ хүсэд хэрэглэдэггүй, севооборотуудые баримталдаггүй, газарай хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэдэггүй, уһалууриингаа газар муугаар ашагладаг, механизаторнуудтаа анхарал багаар табидаг баримтанууд сөөн бэшэ. Эдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд бүхы дутагдалнуудаа сагай уламда, газарай хүрьһэнэй мууда тохохоёо һэдэдэг бэшэ.

Агротехникын эрилтэнүүдые наринаар баримталдаггүй ажахынуудта газар таряалангай культура хэзээдэшье һайн байхагүй. Зүгөөр зарим ажахынууд агротехникын эрилтэнүүдые хазагайруулдаг байгаа.

Үрэһэ абажа үзээл даа. Үрэһэнһөөл ургаса эхитэй байһаниинь мэдээжэ. Республика дотор үрэһэ хүрэнгын хангалтагүйгөөр бэлдэгдэжэ байһан тухай һаяхан «Правда» газетэ шүүмжэлһэн байна. Үрэһэнэй шанар гансахан энэ жэлдэ муу байна гэхын аргагүй. Яруунын, Хориин, Хэжэнгын, Хурамхаанай аймагуудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө үрэһэ бэлдэхэ хэрэгтэ һаналаа табяагүй аад лэ, жэл бүри гүрэнһөө үрэһэ гүйжа байдаг муу заншалтай.

Бидэнэр Улаан-Үдын аймагай «Дружба» колхозоор ябаа һэмди. Тиихэдээ бусад асуудалнуудай хажуугаар, үрэһэниинь хэр хадагалагдажа, байгаа юм ааб гэжэ һонирхообди. Үрэһэниинь бүхыдөө 1-дэхи классай, томонуудынь илгагдажа абтаһан, ямаршье холисогүй, сэбэр байгаа. Тэрэнь бүхы эрилтын ёһоор хадагалагдана. Тиимэһээ ажахы бүхэндэ үрэһэ бэлдэлгые ингэжэ гуримшуулха арга бии ха юм. Энээниие бидэнэр туйлаха ёһотойбди.

1975 ондо баян ургаса абаха хэрэгтэ хабарай тарилгын хүдэлмэриие һайн шанартайгаар үнгэргэхэ, илангаяа хүрьһээ һайнаар бэлдэхэ, үрэһээ һайнаар тариха, газараа уһалха гээшэ ехэ удха шанартай. Таряалан дээрэхи бүхы хүдэлмэри эрхим шанартайгаар хэгдэхэ ёһотой.

1975 ондо ороохо таряа эрид ехээр абаха бүхы хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ ушартай. Энэ талаар арга боломжомнай ехэ. Колхоз, совхозууд түрүүшынхеэ шэниисээ бүхыдэнь хабар, намарай паар дээрэ тариха байна. Тиигэжэ энэ үнэтэ ургамал богони болзорто, һайн шанартайгаар таригдаха байна. Газарай хүрьһэн яһала шингтэй. Тарилгын урда тээ нилээд ехэ үтэгжүүлгэ оруулагдаха байна. Мүнөө жэлдэ шэнэ комбайнууд олоор абтажа, ургаса нилээд түргөөр хуряагдаха гээшэ. Хэрбээ бидэнэр ороохото ургамалнуудай тарилгые 630—650 мянган гектарта хүргөөд, хабарай тарилгын хүдэлмэри һайнаар үнгэргэбэл, 800 мянган тонно таряа абажа шадаха байнабди. Эды шэнээн ороохо таряа суглуулбал, гүрэндөө тушааха үри шэриеэ бүтүүлхэ, өөһэдыгөө үрэһөөр хангаха, малдаа таряа талханай зүйл үлөөхэ аргатай байхабди.

Нүхэдүүд, механизаторнуудай дунда ябуулагдадаг хүдэлмэриие эрид һайжаруулха хэрэгтэй, тэрээнгүйгөөр газар таряалангай культура дээшэлүүлхэ аргагүйбди. Таряашадай, механизаторнуудай ухаан бодолые гүйлгэжэ, эрдэмэй болон түрүү дүй дуршэлэй туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ гээшэ эгээн шухала хэрэг мүн.

Нёдондо зун Химнын совхозой хуурай тала газарта нүхэр Жамбаловай кукуруза һайнаар ургуулһыень һананаб. Тойроод байһан газарынь гандашанхай байгаа. Теэд нүхэр Жамбалов бишыхан булагай уһа хэрэглэжэ, агротехникэ наринаар баримталжа, баян ургаса туйлаа бшуу. Эдэ болон бусад, жэшээнүүд газарай ургаса дээшэлүүлхэ талаар ажахы бүхэндэ хэды ехэ арга боломжонууд бииб гэжэ гэршээлжэ үгэнэ бшуу.

Хартаабха, овощ ургуулха талаар абажа үзэбэл, эдэ ургамалнуудай тарилгые үргэдхэхэ хэрэгтэй болоно. Хаана, ямар газарта эдэ ургамалнуудые тарихаб, хэрэгтэй үрэһыень хаанаһаа абахаб гэһэн, бусад асуудалнуудые шиидхэхэ байна. Тиихэдээ хартаабхын ургасые гектарай 90—100 центнер, овощ 160—180 центнертэ хүргэхэ шухала. Эды шэнээн ургаса абажа шадаа һаа, 1975 ондо эдэ продуктнуудые худалдаха даабаряа бэелүүлхэ байнабди.

Энэ ехэ хэрэгтэ худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд болон Эдеэ хоолой промышленностиин министерство хабаадалсаха зэргэтэй. Эдэ эмхи зургаануудай зарим хүтэлбэрилэгшэдэй урагшагүйгөөр ажаллаһанай шалтагаанһаа абтаһан ургаса хосорхо ёһогүй, тэрэниие бэлэдхэхэ түсэб дүүргэгдэхэ зэргэтэй.

Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада бүдүүн тэжээл зарим тэды ехээр бэлэдхэгдэдэг болоо. Республикын элдэб зононуудта олохон ажахынууд гектарай 20—30 центнер үбһэ абадаг болоо. Саашадаа, үбһэ, сенаж ехээр абадаг болохо арга боломжонуудаа бүри һайнаар ашаглаха ёһотойбди.

Хараад үзэгты даа, сабшалан уһалжа болохогүй, тошо халяажа, һайрам хэрэглэжэ болохогүй газартай ажахы олдохогүй. 1975 ондо газар уһалха хэрэгые һайса эмхидхэхэ болонобди. Нэгэшье гектар таряалан, сабшалан уһалагдангүй үлэхэ ёһогүй. Тиимэһээ газар уһалха хүдэлмэридэ эртээһээ бэлдэхэ, үбэлдөө тошо ехээр халяаха, уһалууриин машинануудые заһабарилха хэрэгтэй.

Олон жэлэй ногоо тарилгые үргэдхэхэ хэрэгтэ ехээр анхарагдаха болоно. Энэ талаар Захааминай, Яруунын, Загарайн, Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагуудай ажахынуудта горитой юумэн хэгдэжэ байна. 1975 ондо Зэдын, Хурамхаанай, Хяагтын, Баргажанай, Хориин аймагуудай ажахынуудта олон жэлэй ногоо тарилга эрид үргэдхэгдэхэ зэргэтэй.

1975 ондо сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 13—15 центнер үбһэ абаха гээшэ бүхы луговодуудай шухала зорилго мүн.

Мал ажал хүгжөөхэ асуудалда тогтохо зуураа, элидхэлшэ илангаяа энэ һалбариин хүтэлбэрилгые, фермэ дээрэ зоотехническэ болон ветеринарна хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэ тогтоо.

Республика дотор үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 75 хурьган абтаа. Түлжүүлэгдэһэниинь бүри бага болоно. Захааминай аймагта 100 үнеэн бүриһөө 57 тугал; Бэшүүрэй аймагта 66 тугал абтаа. Мүн Баргажанай, Сэлэнгын, Хориин болон бусад зарим аймагуудта түл түрэсэ үсөөн абтана.

Үнгэрһэн жэлдэ Зэдын, Сэлэнгын, Бэшүүрэй, Яруунын аймагуудай хэдэ хэдэн ажахынууд мяха абалгаяа бага болгоһон байна. Энэнь тон гэмшэлтэй.

Саашадаа мал ажалаа һайжаруулха, малай үхэл гарзатай, һубайралгатай эрид тэмсэхэ, фермын хүдэлмэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулха, тэрэниие томодхохо, тусхай шэглэлтэй болгохо асуудалнууд партийна организацинуудай гол анхаралда байха зэргэтэй.

1975 ондо республикын колхоз, совхозууд 69 мянган тонно мяха, 133 мянган тонно һү, 95 миллион үндэгэ, 7,1 мянган тонно нооһо абажа, гүрэндөө тушааха түсэбтэй. Энэ даабаря амжалтатайгаар бэелүүлхын тула мяха, һү, нооһо, үндэгэ абалгые эрид ехэ болгохо хэмжээнүүд абтаха болоно. Нэн түрүүн малай энэ үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ, эхэ малаа саг соонь үрэжүүлхэ, гахай, шубуу олоор үсхэбэрилхэ хэрэгтэй.

Саашадань элидхэлшэ хонин ажал хүгжөөхэ, үхэр, хонидые шахан таргалуулжа, гүрэндэ тушааха, малшадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ асуудалнуудта тогтоһон байна. Тиигээд хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ холын хараата асуудал тушаа элидхэлшэ тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө. Илангаяа малай байрануудые, томо комплекснуудые бариха, хуушануудыень һэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэ тогтоо.

1975 ондо тус бүрэз 24 мянган гахай тэжээхэ Прибайкалиин болон Хяагтын гахай үсхэбэрилхэ комплекснууд, Һахалиин, Калининай нэрэмжэтэ совхозуудта, Ивалгын ОПХ-да, Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский», Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ, Хурамхаанай Ленинэй нэрэмжэтэ, Улаан-Үдын аймагай «Маяк» болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта болон бусад олон ажахыда оньһожоруулагдамал томо фермэнүүдэй байранууд ашаглалгада оруулагдаха байна. Удаадахи хоёр жэлэй туршада бүри олон комплекснууд, малай байранууд бүтээгдэхэ хараатай. Эдэ барилганuудые саг соонь бүтээжэ, тэндэхи ажалые үргэлжэдэнь оньһожоруулхада мяха, һү болон үндэгэ үйлэдбэрилгэдэ мүнөө үеын технологи нэбтэрүүлхэ арга олгогдохо байна. Энээнэй ажахынуудта экономическа талаараа айхабтар ехэ ашаг үрэтэй байхань элитэ. Тиимэһээ барилгын хүдэлмэриие эрид һайжаруулха шухала гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Колхоз болон совхозуудай экономическа дүнгүүдые һайжаруулха тушаа тогтохо зуураа, элидхэлшэ хүдөө ажахын продукциие яажа бага гаргашатайгаар ехээр абаха тухай тодорхойгоор хэлээ. Эндэ Кабанскын совхозые жэшээ болгон харуулаа. Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада энэ совхоз 7 миллион шахуу түхэриг сэбэр олзо оруулһан байна. Эндэ абтаһан бүхы зүйлэй продукциин өөрынь үнэ сэн түсэбөөр хараалагдаһанһаа доогуур байжа, ажахын бүхы һалбаринууд ашаг үрэтэй болонхой.

Тиигэбэшье республикын олонхи ажахынуудта экономическа хүдэлмэри һулаар табигданхай. Тэндэхи хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд экономическа хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа багаар табина. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, ажахыгаа гарзатайгаар ударидадаг хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табигданагүй гээшэ.

Саашань элидхэлшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилгые һайжаруулха асуудал тушаа хэлээ. Тиихэдээ Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Иринчеев, үни хүдэлжэ, дүршэл ехэтэй болоһон, түрүүлэгшэнэр нүхэд Ванкеев, Иванов, Агафонов болон бусадһаа, тэрэшэлэн ургажа ябаа залуу хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Гатапов (Баргажанай аймагай Уланай колхозой түрүүлэгшэ), нүхэд Трифонов, Болонев, Яковлев болон бусадһаа жэшээ абаха, тэдэнэртэл адли даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандажа, шэнэ, түрүү юумэ үйлэдбэридөө хэрэглэжэ, ажалаа өөдэнь татаха байна.

1975 оной зорилгонуудые шиидхэхэ зуураа, ерэхэ арбадахи табан жэлдээ бэлдэхэ асуудалые һайнаар бодомжолжо байха ёһотойбди гэжэ элидхэлшэ анхарба. Илангаяа эрдэм техникын хүгжэлтые хэрэглэхэ, үйлэдбэреэ нарин һайнаар хүтэлбэрилдэг болохо асуудалда манай парти гол анхаралаа хандуулна гэжэ таанар мэдэнэт. Тиимэһээ дээдэ һургуулинуудые, эрдэмтэдые хүдөө нютагуудтай нягта холбоотой болгохо, эрдэмтэдэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ али болохоор туһалха шухала.

Арадай ажахын кадрнуудые һурган бэлдэхэ, илангаяа техническэ мэргэжэлэй һуралсалые һайжаруулха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ онсо анхарал хандуулагдаһан байна. Республика доторнай техническэ мэргэжэлэй 33 училищи бии. Тэндэ 50 ондо ондоо мэргэжэл залуу хүдэлмэришэдтэ олгогдоно. Тиигэбэшье арадай ажахын һалбаринууд мэргэжэл ехэтэй хүдэлмэришэдөөр дуталдана, предприятинуудай, партийна болон советскэ органуудай зүгһөө эдэ училищинуудта хэрэгтэй туһаламжа, үзүүлэгдэнэгүй. Саашадаа эдэ дутагдалнуудые усадхажа, техническэ мэргэжэлэй училищинуудые олон болгохо, тэндэхи хүдэлмэри һайжаруулха шухала. Колхоз, совхозуудые залуу хүдэлмэришэдөөр хангаха талаар хүдөөгэй һургуулинууд ехэ юумэ хэхэ аргатай. Энээн тушаа хүдөөгэй һургуулинуудта туһалха хэрэгтэй.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нүхэр Модогоев 1975 оной түсэб амжалтатайгаар дүүргэхын тула партийна организацинуудай эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри предприятинуудта, барилга дээрэ, транспортдо, колхоз болон совхозуудта эрид һайжаруулха шухала байһан тухай хэлээ. Продукци ехээр, һайн шанартайгаар гаргаша, багатайгаар абаха гээшэ ажалшадай социалис мүрысөөнэй түг болохо зэргэтэй.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

Областной партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоевой** «КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1974 он) Пленумэй дүнгүүд ба областной партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалаар хэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэлгын болоходо эхин түрүүлэн КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** үгэ абаба.

— КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүд, тэрэ Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые городой ажалшадай амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ шэнэгыгөөр нүлөөлхэ байһаниинь дамжаггүй, — гэжэ нүхэр Беляков үгэеэ эхилээ. — Партиин уряае городой ажалшад халуунаар хүлеэн абаа. Партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгын тунхаглагдаһан дары олон коллективүүдтэ митингнүүд болоһоор. Городой ажалшад партиин эдэбхитэйгээр ябуулжа байһан, дотоодын болон гадаадын политикые гүйсэд хүрэн һайшаан дэмжэжэ байһанаа элирхэйлээ.

Табан жэлэй даабариие дүүргэхэ хэрэгтэ городой ажалшадай оруулжа байһан хубита тухай үгэ хэлэгшэ дэлгэрэнгыгээр элидхээ. Городой предприятинууд болон барилга дээгүүр табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрһэн байна. Коллективүүдтэ шэнэ шэнэ олон үүсхэлнүүд мүндэлөө. Үйлэдбэриин 2 мянга гаран түрүүшүүл өөрынгөө табан жэлэй түсэбые дүүргээд, мүнөө 1976 оной даабаряар ажаллана. Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада промышленна продукци гаргаха хэмжээн 43 процентээр ургаһан байна. Энэ үедэ город дотор 480 мянга гаран дүрбэлжэн метр байрын гэрнүүд ашаглалгада үгтөө. Тэрэнэй культурно-ажаһуудалай олон барилганууд бодхоогдоо, городой коммунальна ажахы нилээд хүгжөө.

1974 ондо городой промышленна предприятинууд миллиард түхэригһөө үлүү продукци үйлэдбэрилэн гаргаһан байна. Городой промышленность үнгэрһэн жэлэй түсэбые болзорһоонь урид, декабриин 26-да дүүргээ. Түсэбһөө гадуур 26 миллион түхэригэй продукци бүтээгдэһэн байна. Авиационно, прибор бүтээлгын, «Теплоприбор», «Электромашина» заводууд, нарин сэмбын комбинат болон бусад олон предприятинуудай коллективүүд өөһэдынгөө табан жэлэй угтамжын түсэбые амжалтатайгаар дүүргээ.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэ зуураа, нүхэр Беляков барилгашадай ажал хүдэлмэри тухай, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй амжалтанууд тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэһэн байна. Тиихэ зуураа 1975 ондо бэелүүлхэ хараа түсэбүүд тухайгаа горитой тогтоо. Энэ жэлдэ промышленностиин продукци гаргалга 8 процентээр дээшэлхэ байна гэжэ мэдээсээ. Тэрэшэлэн ямар томо томо барилгануудай ашаглалгада оруулагдаха байһан тухай тогтоо.

Түгэсхэхы жэлэй түсэбтэ даабариие амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө городой партийна, профсоюзай, комсомолой организацинуудай, Соведүүдэй бэелүүлхэ зорилгонуудые, тэдэнэй хараалһан хэмжээ ябуулгануудые тодорхойлон харуулаа. Тиихэдээ түбхын түрүүндэ үйлэдбэриин ашаг үрые улам дээшэлүүлхэ асуудалда анхаралаа онсо хандуулха байһанаа элирхэйлһэн байна.

Үгэ хэлэгшэ промышленна предприятинуудай, барилгын эмхи зургаануудай хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые тодорхойлон харуулаад, тэдэниие яажа усадхаха асуудалнууд тушаа дэлгэрэнгыгээр тогтоо. Тиихэдээ Буряадай барилгын управлениин хангалтагүй хүдэлмэриие онсо шүүмжэлһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй II сессиин шиидхэбэринүүдые, партиин ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэһэн нүхэр Л. И. Брежневэй үгые баяр баясхалантайгаар хүлеэн абаһан тухай КПСС-эй Хурамхаанай райкомой нэгэдэхи секретарь **К. Д. Дагбаев** мэдээсэһэн байна. Партиин ЦК-гай Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй II сессиин материалнуудые шудалха, тэдэнэй гүн удхые тайлбарилан ойлгуулха хүдэлмэри аймаг дотор ажалша коллектив бүхэндэ үргэнөөр ябуулагдажа байна. 1975 оной арадай ажахын түсэбые, табан жэлэй түсэбые бүхы дээрэнь дүүргэхэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдана.

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэй оролсоһон аймагай бүхы ажалшад юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы жэлэй түсэбтэ даабаринуудые яһала һайнаар дүүргээ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Түсэбһөө гадуур гүрэндөө 1 100 центнер мяха, 5.700 центнер һү, 370 центнер нооһо тушаагаа. Гэхэтэй хамта аймагай бүхы колхоз, болон совхозууд мал үсхэбэрилхэ түсэбөө дүүргэжэ шадаа. Илангаяа Хурамхаанай, Дэрээнэй совхозууд һайн амжалтатай.

Юһэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн үедэ аймагай колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ һуури нилээд бэхижээ, капитальна ехэ барилга хэгдээ. Илангаяа газар һайжаруулха, уһанай ажахы эрхилхэ хэрэгтэ ехэ мүнгэ зөөри зорюулагдаһан тухай олон тоо, баримтануудые дурдан харуулаа.

Тиихэтээ хамта аймагай промышленность, барилга болон хүдөө ажахыда ушардаг дутуу дунданууд тухай, гүйсэд хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд тухай үгэ хэлэгшэ тогтоһон байна.

БАМ-ай ехэ барилгада хэрэгтэй болохо ашаа шэрэхэ Таза Уоян хоёрой хоорондохи автомобилиин харгын баригдажа эхилһэн тухай мэдээсэхэ зуураа, энэ шухала хэрэгтэ ушардаг дутагдалнуудые тэрэ тэмдэглээ.

— КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай дүнгүүдээ согсолоод байхадаа, аймагай партийна организацида яһала ехэ юумэн хэгдээ гэжэ тэмдэглэлтэй. 1971—1974 онуудай туршада аймагай колхоз, совхозууд 3.670 гектар шэнэ газар ашаглаа, таряалан 7.150 гектараар үргэдхэгдөө, олон жэлэй ногоо тарилга хоёр дахин ехэ болоо, — гэжэ КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомой нэгэдэхи секретарь **Г. М. Конев** суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Үнгэрһэн жэл ехэ ганданги байбашье һаань, аймагай колхоз, совхозууд 1973 онтой сасуулхада, һү тушаалгаяа 16 мянган центнераар, мяха — 10 мянган центнераар, нооһо — 1 мянган центнераар, ороохо — 31 мянган центнераар, хартаабха — 6 мянган центнераар, овощ—2 мянган центнераар дээшэлүүлжэ шадаа. Тиихэтээ хамта ниитынгээ адууһа малай тоо толгойе нилээд олошоруулаа. Мүн тэрэшэлэн зарим ажахынууд малай ашаг шэмые яһала дээшэлүүлжэ шадаһан байха юм. Жэшээнь, «Забайкалец» совхоз дүрбэн жэлэй туршада үнеэн бүриһөө һү абалгаяа 538 килограммаар ехэ болгоо. «Искра» колхоз таряан ажалай продуктнуудые абалгаар ехэ амжалтатай, гэхэшэлэн олон жэшээнүүдые нүхэр Конев баримталан харуулаа. Гадна табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэжэ ябаһан колхоз, совхозуудай түрүүшүүлэй нэрэ соло олоор дурдаһан байна.

Гүрэнэй ехэ туһаламжын ашаар жэл соо 850 тонно галуунай мяха абаха шадалтай комплекс Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо, үнеэдэй томо комплекснууд «Заганский» колхоздо, «Эрдэм» совхоздо, гахайн комплекс «Родина» колхоздо баригдажа байна. Гэхэ зуура тус аймагай колхоз, совхозууд гүрэндэ мал болон таряан ажалай продуктнуудые худалдаха дүрбэн жэлэй түсэбые холо дүүргээгүй байна. Тэрэнэй ушар шалтагаан тухай үгэ хэлэгшэ дэлгэрэнгы тогтобо. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха хэмжээнүүд абтажа байна. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадаа улам томодхожо, тусхай шэглэлтэйгээр эрхилхэ тухай асуудал партиин райкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонууд хараалагдаһан байна.

— Юһэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн дүрбэн жэлэй турша соо манай аймагта ехэ хубилалта болоо. Ажахынуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ зөөри, зөөшэ гаргашалагдаа. Малай шэнэ байранууд баригдаа, культурно-ажаһуудалай томо томо барилганууд, байрын олон гэрнүүд бодхоогдоо. Тиигэжэ малшадай хүдэлхэдэ ехэ һайн байдал тогтоогдожо байна. Тэрэнэйл ашаар мал ажалай, мүн таряан ажалай продуктнуудые ехээр абаха арга олдоно, — гэжэ Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон **О. Э. Сангадиева** мэдүүлбэ.

Үгэ хэлэгшэ аймагай ажахынуудай, тэрэшэлэн өөрынгөө колхозой үнгэрһэн үедэ туйлаһан амжалтанууд тушаа тогтоо. Тиигээд өөрынгөө ажал хэрэг тухай суглаанда хабаадагшадта хөөрэжэ үгэбэ. Нүхэр Сангадиевагай даадаг хонишодой бригада хурьга абаха, түлжүүлхэ 5 жэлэй даабариие дүрбэн жэл соо дүүргэжэ шалаһан байна. Эндэхи хонишод дунда зэргээр жэл бүхэндэ 100 хонин бүриһөө 112 хурьга түлжүүлһэн зэргэтэй. Ахалагша хонишон нүхэр Сангадиева оорынгоо мэргэжэлдэ хэдэн залуу хүнүүдые һургаа. Мүнөө тэдэнэр тэрээнтэй суг ажаллажа байдаг. Энэ жэлэй малай үбэлжэлгын хэды хүндэ хүшэр байдалда үнгэргэгдэжэ байгаашье һаань, түрүү хонишод малаа һайнаар харууһалха, олон хурьга абаха, гарзалуулангүйгөөр түлжүүлхэ зорилго урдаа табинхай. Түгэсхэхы жэлдэ хонин бүхэнһөө хурьга абаха, эхэһээ һалгааха үедэнь хурьган бүхэнэй шэгнүүрые 22 килограммһаа бага бэшэ болгохо, толгой бүриһөөнь 4,5 килограмм нооһо хайшалжа абаха, нэгэшье мал гарзалуулхагүй гэһэн социалис уялга абаһан тухайгаа мэдээсэбэ.

Бэшүүрэй аймагай Бодонгуудай совхозой директор **Д. Ц. Цыденжапов** үгэ абана.

— Манай совхоз 1968 онһоо мяханай үхэр үсхэбэрилхэ шэглэлдэ ороһон юм. Тэрэнһээ хойшо малай байра байдал бариха, тоо толгойень олошоруулха, үүлтэрыень һайжаруулха хүдэлмэри яһала ябуулагдажа байна, — гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Тус ажахы мүнөө томо үүлтэрэй мянган үнеэтэй болонхой. Мяханай үүлтэрэй буруу болон бухануудые ондоо тээһээ худалдажа абаһан байна. Тиигэжэ һүүлэй үедэ малайнгаа үүлтэр нилээд һайжаруулжа шадаа. Энэ хүдэлмэридэнь «Скотопром» трестын мэргэжэлтэд, СССР-эй Науканuудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэд яһала туһалдаг байна.

Саашадаа энэ туһаламжаа бүри үргэдхэхэ байһандань тэрэ этигэнэ. Тус ажахы үүлтэр һайнтай үхэр үсхэбэрилхэ зуураа, тугал, бурууну дые түргөөр түлжүүлхэ мэргэжэлдэ орожо байһан зэргэтэй. Энэнь хүсэндөө ороод байхадаа, жэл соо 5 мянган толгой хүрэтэр үхэр шахан таргалуулха аргатай болохоор хараалагдана. Тиихэтээ хамта эндэ барилгын ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ушартай болоһые үгэ хэлэгшэ элирхэйлбэ. Юуб гэхэдэ, мүнөө түлжүүлэгдэжэ байһан мал хуушан, таарамжагүй байранууд соо байлгагдажа байһаар.

Үгэ хэлэгшэ хүдэлмэриин хүсөөр ехэ дуталдадаг байһан тухайгаа, электрын элшэ хүсөөр ядалдадаг болоһон тухайгаа хэлээ. Тиихэдээ түбхын түрүүндэ байрын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ мүнгэн багаар һомологдоно. Тиимэһээ энээн тушаа анхаралаа табихыень дурадхаа.

КПСС-эй ЦК-гай партида, совет арадта хандаһан Хандалгада харюу болгон совхозой ажалшад табан жэлэй түсэбһөө гадуур 2000 центнер мяха, 271 центнер нооһо, 9108 центнер ороохо гүрэндөө худалдаха угтамжын түсэб батанан абаһан байна. Энэ хэлэһэндээ хүрэхын түлөө совхозой ажалшад тус тустаа социалис уялганuудые абанхай, эршэ түгэсөөр ажаллажа байна.

— КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй II сессиин шиидхэбэринүүд, КПСС-эй ЦК-гай Хандалга аймагай ажалшадые шэнэ амжалтада зоригжуулаа, — гээд партиин Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь **С. Б. Жаргалов** үгэеэ захалаа. — Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада аймагай ажахынуудта ороохото ургамалнуудай тарилга 10101 гектараар үргэдхэгдөө. Тиигэжэ нёдондо 18 мянган гектар ургасын мүндэртэ дайрагдаашье һаа, бүхыдөө 495 мянган центнер ороохон абтаһан байна. Иимэ аюулда дайралдаагүй Ленинэй, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ, «Мир» колхозууд гектарай 11 центнерһээ дээшэ таряа суглуулаа. Аймагнай бүхыдөө 82302 центнер ороохо гүрэндөө худалдаһан байна.

Ниитын малые үбһэ, тэжээлээр хангаха талаар манай луговодууд, кукурузашад оролдосотой һайнаар ажаллажа гараа. Жэшээнь, Борьёогой совхозой луговодууд сабшалангайнгаа гектар бүриһөө 23,3 центнер үбһэ хуряажа абаа. Зүгөөр сабшалан һайжаруулгаар, олон жэлэй ногоо тарилгаар бидэнэр хүршэ аймагуудһаа гээгдэжэ ябаһанаа мэдэрнэбди.

Колхоз, совхозуудай хонишод, малшад үнгэрһэн жэлдэ яһала амжалтатай гараа. Эхэ хонидые харууһалдаг 8 бригада түл абалгаар табан жэлэй түсэб нёдондо дүүргээ. Гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха арадай ажахын түсэб бүхы талаараа дүүргэгдээ. «Коммунизм» колхоз хонин бүриһөө 4.1 килограмм нооһо хайшалжа, нилээд ехэ нооһо түсэбһөө үлүү худалдаа.

Аймагай бүхы ажахынууд гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө дүүргээ. Колхоз, совхозуудай үнеэн бүриһөө урда жэлэйхиһээ 194 килограмм һүн ехэ һаагдаа. Аймагнай бүхы түрэлэй малай тоо толгой олошоруулха түсэбые үлүүлһэн байна.

Тиигэбэшье энэ жэлэй үбэлжэлгэ бэрхэшээлтэй байдалда үнгэргэжэ байна. Малай тоо толгой урда жэлэйхиһээ нилээд олон болобошье тэжээл бага байна. Илангаяа таряа талханай зүйл дуталдана.

1975 ондо аймагай ажалшадай урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Илангаяа малай томо барилганууд, комплекснууд ашаглалгада оруулагд зэргэтэй. Теэд барилгада ехэ дутагдалнууд ушарна. Жэл бүри барилгада һомологдоһон мүнгэ зөөри хүсэдөөр хэрэглэгдэнгүй үлэнэ. Энэ мал ажалай продуктнуудые элбэгжүүлгэдэ нилээд тодхор ушаруулна. Тиимэһээ саашадаа барилгын хүдэлмэри һайжаруулхын тула барилгашад болон захил хэгшэдэй хоорондохи асуудалнуудые саг соонь шиидхэжэ байха шухала болоно.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө аймагай партийна организациин, бүхы ажалшадай эдэбхи үүсхэлтэйгээр, амжалтатайгаар хүдэлжэ байһан тухай КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Е. Шелковников** хөөрэжэ үгөө, Аймагай промышленна предприятинууд продукци гаргаха 1974 оной түсэб декабриин 14-дэ дүүргээд, түсэбһөө үлүү 2.2 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө. Энэ үедэ ажалай бүтээсэ 24 процентээр дээшэлһэн байна.

Аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдшье мяха, һү урда жэлэйхиһээ нилээд ехэ абаһан байха юм. Нёдондо гүрэндэ худалдагдаһан үхэрнүүдэй дунда зэргын шэгнүүр 352 килограммда хүргэгдөө.

Барилгашаднай энэ үедэ 28 миллион түхэриг ашаглаһан байна.

Тиигэжэ 1975 оной түсэб амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга нүхэсэл сүм байгуулагданхай. Энэ жэлдэ 24 мянган гахай тэжээхэ комплекс бүтээгдэхэ юм. Тиигэбэшье ажахын бүхы һалбаринуудта бии байгаа арга боломжонуудаа элишэлжэ, тэдэниие хэрэглэхэ гэжэ оролдонобди. Аймагай промышленна предприятинууд табан жэлэйнгээ түсэб энэ жэлэй декабриин 1-дэ дүүргэхэ уялга абаа. Мүн мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб сүм бэелүүлэгдэхэ юм.

Адууһа малайнгаа үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Үнгэрэгшэ жэлдэ 9 һаалишан үнеэн бүриһөө 3 мянган килограммһаа, 25 һаалишан 2500 килограммһаа дээшэ һү һааһан жэшээтэй. Саашадаа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын тула шэмэтэй һайн тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэй.

Илангаяа ороохо таряа тарилгые үргэдхэхэ шухала. Теэд һүүлэй 10 жэлдэ зургаа дахин хюрууда сохюулһан байнабди. Тиимэһээ түргэн эдеэшэдэг сортын шэниисэ, ешмээн тариха байна. Энэ талаар эрдэмтэд манадта туһалха ушартай.

Малшадай ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, һаалишан бүхэндэ 50 үнеэ даалгадаг болохо саг тулажа ерээ. Мүн эндэ малай байрануудые оньһожоруулха, ажалай зохид технологи нэбтэрүүлхэ тушаа хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха болоно.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестые ударидагша **В. М. Кривочуприн** ендэртэ гараба. Манай трест тон һаяхан декабриин 11-дэ байгуулагдаһан. Мүнөө Советскэ Союзай түбэй областьнуудһаа инженернүүд, хүдэлмэрилэгшэд ерэжэ байна.

Мүнөө БАМ-да барилгахабсаралгын юһэн трест хүдэлнэ. Манай трест хадаа «Нижнеангарск-1» гэжэ станцида байгаад, 500 километр утатай — Байгалһаа эхилээд, Витим мүрэн хүрэтэр тоннельнүүдые татаха байна, 1975 ондо трестын үмэнэ ехэ зорилгонууд табигданхай. Юун бэ гэхэдэ, түсэбөөшье дүүргэхэ хэрэгтэй, мүн энээнтэй хамта трестээ байгуулха бологдоно. Мүнөө дээрээ манда 1500 хүн бии. Энэ жэлдэ Тазы—Уоян гэжэ харгы, Нижнеангарскһаа Байгалай зүүн хажуугай тоннель хүрэтэр харгы татаха, мүн Уоянһаа хойто Муйскын тоннель хүрэтэр автомобилиин харгы татаха болонобди. Иигээд байхадаа манай газар дээгүүр ута гэгшын хоёр тоннель баригдаха болоно. Иимэ ута тоннель манай оронд урдань баригдаагүй юм. Тиимэһээ эндэ бэрхэшээлнүүд тохёолдожо болохо.

Партиин Хурамхаанай райкомой секретарь нүхэр Дагбаев барилгашадай ажал тухай тогтоо һэн. Хэды пайнаар хүдэлөөшье һаа, эндэхи барилгашад ажалайнгаа дабшаса хэдэн дахин хурдадхаха болоно.

Энэ жэлдэ барилгашадай байха городой байрануудһаа дутуугүй һайн байрануудые бариха хэрэгтэй. Манайда олон хүнүүд ерэжэ байна. 1977 ондо 20 мянган барилгашад манда хүдэлхэ болоно. Энэ жэлдэ 12.5 мянган хүнтэй коллектив байгуулагдаха. Эдээниие байра байдалаар хангаха шухала.

Буряад ороной промышленна предприятинуудай манда үзүүлхэ туһаламжа тухай хэдэн үгөөр тогтолтой. Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэл гаргадаг завод, ЛВРЗ манда ехэ туһаламжа хүргэдэг байна. Уоян—Тазы гэһэн харгы татахада, айхабтар олон хүүргэнүүд баригдаха юм. Тиимэһээ манда ехэ туһаламжа хэрэгтэй гэжэ промышленна предприятинуудта, республикын хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаха байнаб.

Улаан-Үдэ хотые Нижнеангарсктай, Уоянтай холбохо агаарай найдамтай зам хэрэгтэй. Энээниие авиаторнууд, республикын хүтэлбэрилэгшэд анхарха бэзэ. Гон найдамтай холбоотой болоогүйдөө аргагүй байна. Гадна энэ жэлэй июль болотор дүрбэн судна барижа үгыт гэжэ судна бүтээгшэдтэ хандаха байнабди. Тиигээ һаа зунай сагта Байгал далайгаар ашаа шэрэжэ шадаха болонобди. Мүн нефтебазанудые бариха проект түргэнөөр табижа дүүргэхэ саг ерээ. БАМ-ай барилгашадта хэды шэнээн горючиин хэрэгтэй болохонь ойлгосотой бэзэ. Жэлдээ 40 мянган тонно хүрэтэр горючи гаргашалагдаха болоно. Барилгашье мантан томо, гаргашаньшье ехэ байна.

Манда дүршэлтэй болоһон барилгашад ерэнэ. Мүн ерэхэ дуратайшуул айхабтар олон. Табан жэлэй түгэсхэхы жэлые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада БАМ-ай барилгашад оролдохо юм.

— Заводоймнай бүхы цехүүд, һалбаринуудта митингнүүд үнгэргэгдэжэ, КПСС-эй ЦК-гай партида, совет арадта хандаһан Хандалга зүбшэн хэлсэгдээ, — гэжэ ЛВРЗ-гэй начальник **А. С. Асеев** үгэеэ эхилээ. Хүдэлмэришэд үнгэрһэн жэлэй үрэ дүнгүүдые элирүүлжэ, саашанхи зорилгоёо тодорхойлоо.

Табан жэлэй үнгэрһэн дүрбэн жэлэй түсэбтэ даабариие, социалис уялгануудаа манай коллектив амжалтатайгаар дүүргээ. Түсэбһөө гадуур 12 локомотив, 8 вагон, 17 дизель заһабарилагдаһан, мүн хамта дээрээ 1232 мянган түхэрнгэй продукци бүтээн гаргагдаһан байна.

Дүрбэн жэлэй түсэбые дүүргэхэ хэрэгтэмнай социалис мүрысөөн ехэ нүлөө үзүүлээ гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Заводто шэнэ үүсхэл дэмжэгдээ. Социалис Ажалай Герой А. Н. Ошировай хүтэлбэрилдэг дизельнэ цехэй коллектив, түлишын аппаратура заһабарилдаг С. И. Маковейн даадаг бригадын, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Е. М. Мацуковой даадаг бригадын коллективүүдэй гаргаһан үүсхэл социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ удха шанартай байба.

Заводой коллектив 1971—1975 онуудай туршада үйлэдбэреэ техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлхэ холын хараата комплексно түсэб зохёожо, үйлэдбэриингээ эмхидхэл, ашаг үрыень һайжаруулһан байна. Булад шудхалгын цехэй үйлэдбэри үргэлжэдөө оньһожоруулагдаа, электрын машинануудые заһабарилха ажал оньһожоруулагдаа, түрүүшын автомат шэнэ лини тодхогдоо, мүн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ шэнэ техникэ, технологи нэбтэрүүлэгдээ.

Табан жэлэй һүүлшын, түгэсхэхы жэлэй түсэбые болзорһоонь уридшалан дүүргэхын тула үнгэрһэн жэлэй үрэ дүнгүүдые согсолжо, тобшолол хэжэ байнабди. Хэрбээ манай коллективэй бүхы арга боломжонуудаа зүбөөр хэрэглээ һаань, бүри һайн үрэ дүн туйлагдаха байгаа. Технико-экономическа талаараа һайн үрэ дүн туйлаха талаар ёһотой тэмсэл ябуулагдаагүй.

Энэ жэлэй түсэбые дүүргэхын тула ехэ оролдолго гаргаха ёһотой болонобди. Научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаха хэрэгтэ нүлөөлхэ шэнэ продукци—ВЛ 8 ОК түхэлэй электровоз заһабарилгые эрид ехэдхэхэ зорилго урдамнай табигдана. Манай коллектив 1975 оной уялга-түсэб баталан абаа. Энэ түсэбөө дүүргэхын тула гол фонднуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ, продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ зорилго табигдана.

Социалис мүрысөө улам үргэнөөр, нүлөө ехэтэйгээр дэлгэрүүлһэнэй, хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлһэнэй ашаар энэ зорилгоёо бэелүүлхэбди гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай нооһо илгагша **А. Л. Иванова** суглаан дээрэ үгэ хэлээ. Тэрэ коллективэйнгээ 1974 оной түсэбые дүүргэхэ талаар ямар оролдолго гаргаһан тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө. Мастерай туһалагша В. М. Лобановай даадаг сэмбэ нэхэгшэдэй бригада дүрбэн жэлэй түсэбһөө гадуур 28 мянга 600 метр сэмбэ нэхэһэн байна. Энэ бригада 1975 оной түсэбые декабриин 5-да дүүргэхэ, түсэбһөө гадуур 6000 метр с э б м э нэхэн гаргаха уялга абаба. В. Ф. Дмитриевагай даадаг нооһо илгадаг комсомол-залуушуулай бригада түсэбһөө гадуур 110 тонно нооһо илгаха уялгатай.

Комбинадай олонхи бригада, халаан гүрэнэй түсэбые, социалис уялгануудаа болзорһоонь уридшалан дүүргэжэ байна. Нёдондо 400 гаран түрүүшүүл жэлэйнгээ түсэбые октябрь соо дүүргээ һэн. Комбинадай коммунистнууд республикынгаа бусад предприятинуудай коммунистнуудтай адли социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ түрүү үүргэ дүүргэжэ ябана. Тэдэнэй олонхинь партиин XXIV съездын шиидхэбэриие болзорто дээрэнь бэелүүлхэ гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдожо, бусад хүдэлмэрилэгшэдтэ ажалай һайн жэшээ харуулна. Мүн комбинадай үнинэй хүдэлмэрилэгшэд залуу хү-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

КПСС-эй ЦК-гай ДЕКАБРИИН (1974 ОН) ПЛЕНУМЭЙ ДҮНГҮҮД Б
ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИИН ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхиннинь 2—3-дахи нюурнуудта).

дэлмэришэдые даажа абажа, өөһэдынгөө баян дүй дүршэл, түрүү онол арга дамжуулан үгэнэ. Иимэ хүмүүжүүлэн һургагшад коллективтэмнай олон. 100 гаран түрүүшүүл залуушуулые шефтэ абанхай. Коммунистнууд — ноохо зэрэгшэ Е. П. Данилова, сэмбэ нэхэгшэ Е. А. Савельева, мүн ноохо илгагша А. П. Калашникова, З. С. Толстихина хэдэн залуушуулда дүй дүршэлөө дамжуулан үгэнэ.

Манай коллектив партиин ЦК-гай Хандалгада бодото ажалаараа харюусаха гэжэ шиидээд, шэнэ социалис уялгануудые, угтамжын түсэб баталан абаба. Бидэнэр табан жэлэйнгээ түсэбые майн 9-нэй үдэр болотор, Агууехэ илалтын 30 жэлэй ой болотор дүүргэхэ гэжэ хараалаабди. Тиихэдээ промышленна продукци үйлэдбэрилгын бүхы ургалтын 92 процентнь ажалай бүтээсэ түйлаһанай ашаар абтаха юм. Продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Сэмбэ нэхэгшэ Александра Ивановна Гриф станогуудые миин байлгаха ушарые усөөрүүлжэ, 4000 метр сэмбэ нэхэхэ уялга абаа. Тэрэ комбинадай түрүүшүүлэй нэгэн Зинаида Григорьевна Ключниковае социалис мүрысөөндэ урираһан байна. Комбинадай олон түрүү бригада, халаанууд хоорондоо мүрысэнэ.

Саашань үгэ хэлэгшэ комбинадта тушаагдадаг ноохоной шанар һайжаруулха гэһэн эрилтэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда табиһан байна.

Түмэр замшадай табан жэлэй үнгэрһэн дүрбэн жэлэй үрэ дүнгүүд, энэ жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонууд тушаа Улаан-Үдын отделениин начальник **А. А. Кванталиани** тогтон хэлээ. Түмэр замшад табан жэлэй гол даабаринуудые дүүргэһэн байна. Ашаа ашаха 1974 оной түсэб декабриин 25-да дүүргэгдээ. Даабариһаа гадуур 78 мянган тонно арадай ажахын ашаан шэрэгдээ. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, олзо доход оруулха, ашаа шэрэлгын үнэ сэн хямдаруулха даабари дүүргэгдээ.

— 1975 ондо дээшэлүүлэгдэһэн түсэб манай коллективтэ үгтөө. Ашаа ашалгые 6,8 процентээр, тэрэ тоодо модо ашалгые 12,9 процентээр, ажалай бүтээсые 4,4 процентээр дээшэлүүлхэ ашаа шэрэлгын өөрынь үнэ сэнгые 5,8 процентээр хямдаруулха ёһотой болонобди. Энэ түсэбые дүүргэхын тула арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэхэ ёһотойбди.

Манай ажалда шиидхэгдээгүй асуудалнууд, горитой дутагдалнууд бии гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээд, эдэ дутагдалнууд тушаа тогтон хэлээ. Эгээл ехэ дутагдал юуб гэхэдэ, вагонуудые миин байлгаха ушар усөөрнэгүй. Вагонуудые зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ түмэр замай транспортын хүдэлмэриин гол шухала эрилтэ юм. Түмэр замай транспортын, промышленностиин, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд энэ асуудалые хамтадаа шиидхэхэ ёһотой болоно. Ашаа абагшад вагонуудые саг соонь сүлөөлхэ гэжэ анхарнагүй. Предприятинуудта хүргэгдэһэн түмэр замай харгынууд дээрэ 1974 оной туршада 313582 вагон саг соогоо сүлөөлэгдөөгүй байна. Энэ хадаа манай хүдэлмэриин ехэ дутагдал гээшэ. Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат, Хлагтын плавико-шпадай рудник, Галуута-Нуурай ГРЭС, Заудинска мелькомбинат, Сэлэнгын ЦКК ба болон бусад зарим предприятинууд олон вагонуудые миин байлгана.

Саашадаа контейнернүүд соо ашагдаһан ашаан түмэр замай харгыгаар ехээр шэрэгдэхэ юм. Контейнернүүд соо ашаа шэрэхэдэ ехэ ашаг үрэтэй байха юм. Ашаан складһаа сэхэ склад хүргэгдэхэ ёһотой. Ашаа буулгаха, мүн ашаа ашаха хүдэлмэри дууһыень оньһожоруулха арга олдохо юм. Энэ асуудал шиидхэхын тула манай отделенидэ ехэ ажал хэгдэнэ. Энээнэй ашаар контейнернүүд соо ашаа шэрэлгэ хоёр дахин ехэ болоо. Мүн энэ хэрэгтэ горитой дутагдал бии. Контейнернүүд олонхи ушартаа сүлөөлэгдэнгүй, миин байлгагдана. Сүүдхэ бүхэндэ дунда зэргээр 1000 контейнер сүлөөлэгдэнгүй миин байлгагдана. Иимэ ушар юунһээ тохёолдоноб гэхэдэ, Буряадай автотранспортна управлени контейнер шэрэхэ машинануудаар предприятинуудые хүсэд хангананагүй.

Түмэр замшад 1975 оной дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаад, тэрэнээ бэелүүлжэ эхилээ. Мүн угтамжын түсэб баталан абаа. Табан жэлэй түсэбые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө коммунист бүхэнэй, хүдэлмэришэн бүхэнэй үнэн зүрхэнһөө оролдодог болохоор ойлгууламжын хүдэлмэри партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ябуулжа эхилээ. КПСС-эй ЦК-гай Хандалга социалис мүрысөө бүри шэнэ эршэ хүсэтэйгөөр дэлгэрүүлбэ. Манай түмэр замшад табан жэлэй түсэбые дүүргэхэ, ажалайнгаа шанар һайжаруулха гэжэ мүрысэнэ. Электровозуудые сүүдхэдээ дунда зэргээр 1000 километр гүйлгэхэ мүрысөөн энэ жэлдэ үргэлжэлүүлэгдэхэ юм. Энэ зорилго дүүргэхэбди гэжэ коллективүүднай найдана.

— Манай барилга дээрэ бэлэдхэлэй үе дүүргэгдээд, гол хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар хэгдэжэ байна, — гэжэ Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгын начальник **Р. Т. Дриц** мэдүүлээ. Тэрэ барилгашадай 1975 ондо бэелүүлхэ зорилгонууд тушаа тогтон хэлээ.

Барилгашадай коллектив энэ жэлдэ харюусалга ехэтэй зорилго бэелүүлхэ болоно. Түрүүшын энергоблогые ашаглалгада оруулха, хоёрдохи блогые хабсарган барилха гол хүдэлмэри дүүргэхэ даабаритай. Тиихын тула 30 миллион түхэригэй капитальна һомололго хэрэглэгдэхэ юм. ГРЭС-эй барилгые 3,5 дахин ехэдхэхэ зорилго табигдаа, барилгын управлени эмхидхэгдээ. Жэлэй хоёрдохи, гурбадахи кварталда хүдэлмэришэдэй тоо нилээд олошоруулагдаха, субподрядна эмхинүүд барилгада хабаадалсаха юм.

Барилгые инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдөөр хангаха асуудал шиидхэгдэхэ ёһотой. Тиихын тула гэр байра олоор бариха шухала.

Саашань үгэ хэлэгшэ барилгын управлениин шиидхэхэ зорилгонуудые элирүүлээ. Ажалай эмхидхэл һайжаруулха, барилгые хүтэлбэрилгэ эрид нарижуулха эрилтэ табигдана. Мүн материально-техническэ хангалга һайжаруулха хэрэгтэй. Барилгые хэрэгтэй зэргын материалаар хангаха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдана, туһаламжа хүргэгдэнэ. Гэбэшье барилгада крануудууд, машина, экскаваторнууд дуталдана. Мүн барилгашадые гэр байраар хангаха асуудал ехэ шухала болонхой. Проектнэ документациин саг соогоо бэлэдхэгдээгүй ушарһаа гэр байра барилга унжагайруулагдана. Мүн барилга хирпиисээр дуталдана. Эдэ бүгэдые ойрын сагта усадхаха эрилтэ үгэ хэлэгшэ табяа.

Республикымнай ой модоной хүдэлмэрилэгшэд 1974 ондо үйлэдбэреэ үргэдхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хээ. Продукци худалдаха түсэб 101,4 процент дүүргэгдээ, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 14,6 процентээр үлүү ехэ продукци худалдагдаа. Энээн тухай «Забайкаллес» комбинадай начальник **Д. Д. Серебренников** мэдүүлһэн байна. Саашань үгэ хэлэгшэ үнгэрһэн жэлэй үрэ дүнгүүдые тодорхойгоор элирүүлээд, энэ жэлдэ шиидхэгдэхэ ёһотой асуудалнууд тушаа тогтон хэлээ.

«Забайкаллес» комбинадай коллективүүд модо бэлэдхэлэй, модо болбосоруулгын түрүү онол арга, технологи нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг болоо. Модо бэлэдхэлэй үйлэдбэриин экономическа ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар партиин Томско, Тюменскэ, Вологодско обкомуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл халан абалсажа эхилээ. Комбинадай 138 бригадануудай 48 бригаднь 1,5 халаанда ажалаа эмхидхэжэ, бүтээсэеэ нилээд дээшэлүүлһэн байна. Мүн 37 томоотхогдоһон бригада эмхидхэгдэбэ. Эдэ бригадануудай олонхинь ехэ бүтээсэ түйлаа. 25 бригада халаан соо нэгэ тракторай бүтээсые 90 кубометртэ хүргэһэн байна. Модошон бүхэндэ хубаажа харахада, ажалай халаанай бүтээсэ 16,7 кубометр хүргэгдөө.

Модо болбосоруулгада ажалай түрүү онол арга, шэнэ технологи хэрэглэнэ. Буряадай модо болбосоруулгын ба мебелиин комбинадай, Сэлэнгын модоной баазын коллективүүд модые дууһан һайнаар хэрэглэхэ асуудал зүбөөр шиидхэжэ байна. Модоной хаядаһа үлэгдэлһөө шэнэ зүйлэй продукци бүтээгдэжэ эхилээ.

Үгэ хэлэгшэ комбинадай предприятинуудай зарим дутагдалнууд тушаа тогтон хэлээ. Комбинадай үшөө хэдэн предприяти продукци худалдаха үнгэрһэн жэлэй түсэбые дүүргээгүй. Энэ ушарһаа арадай ажахыда шухала хэрэгтэй модоной зүйлнүүд, продукци дутуу үгтэһэн байна. Шулуутайн, Хандагатайн леспромхозуул арболитна панель үйлэдбэрилхэ цехүүдэй барилгые ехээр унжагайруулна. Гол фонднуудһаа продукци абалга үшөөл бага байһаар. Хурамхаанай, Онёогой леспромхозууд, Байгалай мод[о]... бааза гол фонднуудһаа ...дукци абалгые ехэдхэжэ... даагүй. Республикы[н]... модошодой табан ж[элэй]... һүүлшын жэлдэ бэел[үүлхэ]... зорилгонууд орёо юм. М... бэлэдхэлгэ 170,0 мя[нган]... кубометрээр, продукци ... далдалга 5,8 миллион т[үхэ]... ригөөр ехэдхэгдэхэ[э]р ха... лагдаа. Гадна модые ду[уһан]... һайнаар хэрэглэхэ зор[илго]... шиидхэгдэхэ ёһотой. Ш[...]... һэн модо бэлэдхэжэ, тэрэ[нэй]... продукт абалга ехэд[хэхэ]... технологическа зомго... ехээр үйлэдбэрилхэ, мүн ... доной үлэгдэл хаягдаһа[н]... ондоо зүйлэй продукци ... тээн гаргаха асуудалда ... шадаа ехэ анхарал хан[ду]... лагдаха ёһотой.

Модо бэлэдхэлэй, болб[осо]... руулгын предприятину[удай]... бэлэдхэһэн модоёо, бү[...]... гаргаһан продукцияа ... соонь ашажа, хэрэглэгэ... тэнь эльгээхын тула олон ... гон хэрэгтэй болодог. Т[э]... вагонууд ходо дутал[дана]... Нүхэр Серебренников ... асуудалда суглаанда ха[...]... дагшадай анхарал ханд[уул]... һан байна.

Партийна эдэбхитэдэй с[уг]... лаан дээрэ республикын ... нистрнүүдэй Соведэй түр[үү]... лэгшэ **Н. Б. Пивоваров** р[ес]... публикын үйлэдбэриин к[а]... дэлэй начальник **Г. П. Т[е]... менцев** гэгшэд үгэ хэлэ[һэн]... байна.

БАГШАНАРАЙ БҮХЭСОЮЗНА I СЪЕЗДЫН БОЛОҺООР 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ТЭРЭ ХОЛЫН ҮДЭРНҮҮДТЭ

ДУРДАЛГА

Үбгэн наһан болоод, ажалгүй гэртээ һууухада, урдань ябаһан ябадал, хэһэн ажал хүдэлмэри һанагдаха юм. 1920 ондо Ага нютагта багшалжа эхилээ һэм. Граждан дайнай үнгэрөөшье һаань, хүн зоной байдал хүсэд түбхинөөгүй байһан саг һэн. Тиихэдэ һургуулинууд арайшье гэжэ октябрь, ноябрь соо хэшээлээ эхилээ гээшэ һэн ха. Зарим һургуулинуудай гэрнүүдтэ сагаантанай сэрэг байрлажа, эбдэргээ, һандаргаа, юу хээень биса сохижо түлеэ хэһэн байгаа. Тиихэ үедэ буряад айлнууд эндэ, тэндэ, тала байнал гэжэ хоёр нэгээрээ таран һуудаг һэн. Һургуулинуудшье талада гансаараа тобойлдожо байха. Үхибүүдэй хамтын байра гэжэ хүнэй ухаан зүүдэндэшье ороогүй үе һэн. Шабинарнай, ямаршье хүйтэн байгаа һаань, 2—3 километрэй газарһаа ябагаар ерэхэ, бүри холо гэртэйнүүдынь хазаар морёор гүйлгэлдэхэ.

Тиимэ класста тиимэ предмедүүдые зааха гэһэн заабари, программануудшье гэжэ бүри үгы һэн. Иимэ дээрэһээ зарим багшанар ород, буряад хэлэ, арифметикэ, дуун, зураг, гимнастикануудые заажа байхадань, зариманиинь хоёр хэлэ, арифметикэ лэ зааха. Учебнигүүд тоншье хомор һэн, хэдыхэн хүндэ арай гэжэ нэгэл ном хүртэхэ. Мел гэжэ байхагүй. Элдэб юумэнүүдээр бэшэжэ туршагша һэм. Бэхэ гэжэ оройдоошье байдаггүй лад, элдэб юумэнүүдые уһанда зуурмажа, бэхэ хээд бэшэдэг һэмди.

Тетрадь болоод саарһан гэжэ тоншье хомор аад, шабинарнай эндэ тэндэһээ олоһон набта нубта саарһан, зарим хүбүүд хуушан дэгдагар номууд дээгүүр бэшэдэг байгаа. Тиигэ тиигэһээр шабинарнай үзэгтэ ородог, бэшэжэ һурадаг һэн. Хожомынь тэдэнэймнай заримаанинь дээдэ һургуулида һураа, хоёр гурбан хүнииинь эрдэмэй кандидадууд болонхой.

1922—23 онуудһаа эхилжэ, буряад хэлэнэй учебнигүүд — Б. Базароной «Улаан одон», Д-Р. Намжилоной «Улаан туяа», Б. Барадинай баһа нэгэ номтой болоо һэмди.

Дээдэ захань 10—15 хүүгэд һурадаг һэн. 3—5-шье шабинартай класс байгша бэлэй.

Багшанарай хахадынь лэ тусхай һургуулитай, бэшэниинь хэдыхэн лэ класс дүүргэһэн хүнүүд байгаа. Илангаяа залуу багшанар ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадагша һэн. Бултаараа шахуу сомоной Соведэй гүйсэдкомой гэшүүд байха. Совет засаг тогтоһоор үнишье болоодүй байһан саг гээшэ ааб даа. Энэ засагай ушар удхые арад зондо ойлгуулха, үзэг номдо һургаха, нюдарган баяшуултай тэмсэхэ гэхэһээ эхилээд, олон лэ асуудал гарадаг байгаа. Баяшуулай мал бүридхэлгын эхилхэдэ, багшанар тон эдэбхитэйгээр ябалсаа һэн. Нюдаргашуул хадаа али болохо аргаараа малайнгаа тоо дараха, нюуха гэжэ оролдодог аад, тиимэ хэмжээн абтадаг байгаа бшуу даа. Бүхэли һүниндөө гүйлгэлдэжэ, айлнуудаар ябахаш. Үүр сайтар тиигэжэ ябаад, унтангүйгөөр хэшээлээ үнгэргэхэ сагууд болодог бэлэй. Нюдаргашуултай тэмсэхэ ажал ябуулһанаймнай түлөө баяшуул бидэнние шоо үзэдэг, шобто харадаг байгаа. Тэрэ үедэ сагаантанай үлэгдэл бандидууд сүйд татадаг һэн. Хорин табан ондо манай нүхэр, комсомол Цыбиков Чимитдоржо гэгшые бандидууд барижа, жэгтэй муухайгаар алаа һэн. Нэгэ баян гэгээн сагаан үдэр: «Ши лэ бидэнние харшалха ябадал гаргажа байнаш» гээд, нюдарга далайн, намда аһажа ерэхэдэнь, би үрдижэ, тарайшатар түлхижэрхёо һэм. Сагаантанда ябаһан хоёр хүнүүдэй шамайе алаха гэжэ хэлсэхыень дуулааб, юрэдөөл ойлгожо яба гэжэ нэгэ таниха хүн намда хэлээшэ бэлэй. Тиимэ хүшэр хүндэ сагта хүдоэгүүр ябахаяа гарахадаа, милицидэ ташуур буу абажа гарагша бэлэйбди.

Л. ЛИНХОВОИН.
Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша, пенсионер.

ГАЙХАМШАГТА ХУБИЛАЛТАНУУД

Агууехэ Октябриин революци буряад арадта эрхэ сүлөө, зол жаргал асараа. Урдань буряадууд тон ядаруу тулюур байдалтай, хоёр дабхар дарлалта доро байһан гэжэ мэдэнэбди.

Буряадай АССР-эй тогтохо үедэ арадай гэгээрэл гээгдэнги байһан байна. Жэшээнь, 1923—24 онуудай һуралсалай жэлдэ республика доторнай хамтадаа 200 шахуу һургуули, тэдэнэй тоодо оройдоо дунда 12 һургуули тоологдодог байгаа.

Арадай гэгээрэл, соёл болбосоролые хаа хаанагүй, илангаяа бага яһатанай дунда нэбтэрүүлэн хүгжөөхын асуудалда манай Коммунис парти, Совет правительство тон ехэ анхарал саг үргэлжэ хандуулжа байдагынь олон жэшээ дээрэ харуулжа болоно.

1925 он арадай гэгээрэлэй түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй. Ушарынь юуб гэбэл: тэрэ оной январиин 12-то Москва хотодо багшанарай бүхэсоюзна нэгэдэхи съезд дээрэ Арадай гэгээрэлэй нарком А. В. Луначарский дэлгэрэнгы элидхэл хэжэ, арадай гэгээрэлэй хүгжэлтэдэ бэелүүлэгдэхэ шухала зорилгонуудые табиһан байха. Тэрэ гэһээр эрид табин жэл үнгэрбэ. Үнгэрһэн гайхамшагта 50 жэлэй туршада соёл болбосоролой талаар туйлагдаһан, үзэгдөө дуулдаагүй амжалтануудые иимэ баримтанууд гэршэлнэ: 1925 ондо буряад зоной оройдоо 3 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэ байбал, мүнөө үедэ буряад зоной хүбүүд, басагад бултадаа эрдэм һургуулитай гэхэдэ, алдуу болохогүй. Мүнөө үедэ республика доторнай гурбан хүнэй нэгэниинь дунда гү, али дээдэ эрдэмтэй болонхой гээшэ.

Манай гүрэн дотор бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлэгдэжэ байна, энэ хүдэлмэри 1975 оной эсэстэ бэелүүлэгдэхэ ёһотой. 1925 ондо республика доторнай оройдоо дунда 12 һургуули байгаа һаа, мүнөө дунда 214 һургуули хүдэлнэ.

Үнгэрһэн 1973—74 һуралсалай жэлдэ 8-дахи класс дүүргэгшэдэй 95 процентнь 9-дэхи класста гү, али тусхай дунда һургуулинуудта һуралсана. Юрэнхы дунда һуралсалые бэелүүлхэ талаар горитойхон хүдэлмэри Хэжэнгын, Загарайн, Хяагтын, Захааминай аймагуудта ябуулагдана.

Табин жэлэй саада тээ манай эндэ нэгэшье техникум болон дээдэ һургуули үгы байгаа һаа, харин мүнөө дээдэ дүрбэн һургуулинуудта аяар 20 мянган хүбүүд, басагад һурана. Гадна мүнөө 28 техникум ба тусхай дунда һургуулинууд, 10 шахуу ПТУ (дунда һуралсалтай) бии болонхой, тэндэ 25 мянган һурагшад элдэб мэргэжэл шудална. Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудта ород, буряад, хакас, монгол, тува, яхад болон бэшэшье олон үндэһэ яһатадай хүбүүд, басагад эбтэй эетэйгээр һуража байна. Энэ жэшээ хадаа манай партиин ленинскэ национальна политикын илан мандаһые эли тодоор гэршэлнэ ха юм.

Түрэл партиингаа хараалһан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлхын тула үйлэдбэриин экономико, оньһон орёо техникэ һайса мэдэхэ хүнүүд хэрэгтэй бшуу. Тиимэһээ КПСС-эй XXIV съезд бүхы ажалшадай мэргэжэл ба илангаяа эрдэм болбосорол дээшэлүүлхэ асуудалда ехэ анхарал табиһан байна.

Үнгэрһэн түүхэтэ 50 жэлэй туршада арадай гэгээрэлэй талаар угаа ехэ алхамууд хэгдэбэшье, үшөө хүсэд шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон гээшэ.

Илангаяа бүгэдэ ниитын дунда һуралсалые хаа хаанагүй бэелүүлхын тула түбхын түрүүндэ найман жэлэй уялгата һуралсалые һургуули бүхэн бэелүүлжэ, бүхы үхибүүдые һуралсалда хабаадуулха ёһотой. Тиихэдэ нэгэдэхи класста һурахаа ороһон үхибүүдые бултыень наймадахи класс хүрэтэр һургаха, 8-дахи класс дүүргэһэн һурагша бүхэние юһэдэхи класста гү, али техникум ба тусхай дунда һургуулида һургаха гэһэн тон харюусалгатай зорилгонууд арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигданхай.

Д. ОШОРОВ.
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министерствын инспектор.

БАГША—ОМОГОРХОМО НЭРЭ

Багшанарай бүхэсоюзна нэгэдэхи съездын нээгдэһээр 50 жэл январиин 12-то гүйсэхэнь. Эхэ оронойнгоо 250 мянган багшанарые түлөөлһэн 2 мянган делегадууд Москвагай Ехэ театр соо суглараа бэлэй. Мүнөө үеын хэмжээгээр жэшэн хэлэхэ болобол, — харин мүнөө 3 миллион шахуу багшанартайбди — энэмнай тон һургүйхэн тоо гээшэ ааб лаа. Зүгөөр тэдэл «шэнэ үеын шэнэ хүниие һурган хүмүүжүүлхэ түрүү отряд» байгаа ха юм. Имагтал тэдэндэ энэ үндэр уялга дүүргэхэ зол 50 жэлэй саана тудаһан байгаа бшуу. «Революциин багша» гэһэн харюусалгата үүргэ дүүргэхэ хубида тэдэ хүртөө. Тэдэ үдэрнүүдтэ багшын ажалые А. В. Луначарский нигэжэл сэгнээ һэн.

20-ёод онуудта гэгээрэлэй хэрэг «гурбадахи фронт» гэжэ нэрлэгдээ һэн. Мүнөө манай багшанар оронойнгоо ажабайдалда эгээл Улаан Арми мэтэ һуури эзэлжэ эхилээ гэжэ СССР-эй ЦИК багшанарай съездэ эльгээһэн амаршалга соогоо тэмдэглээ бэлэй. Эдэ үгэнүүдые батадхахын тула тэрэ үеын газетэнүүдтэ бэшэгдэһэн хэдэн мүр уншая: «Московско» гарнизоной сэрэгшэд бүхы Улаан Армиин үмэнэһөө съездын хүндэлэлдэ харуулда зогсохыемнай зүбшөөгыт гэжэ съездые гүйба». Делегадууд энэ гүйлтыень нэрьемэ альга ташалгаар угтаа бэлэй.

Үгэ хэлэһэн хүн бүхэн соёл гэгээрэлые хүгжөөхэ тушаа сэдьхэл зүрхэнһөө һанаагаа зобожо байһан тухайгаа мэдүүлээ һэн. Хэдэн жэшээ дурдая.

«Гэгээрэлые алишье талаһаань хүгжөөхэ асари ехэ хүдэлмэриин богоһо дээрэ байбашье, бидэ мүнөө бүхы үхибүүдэй тэн хахадтань лэ эхин һургуули үгэнэбди».

«Дагестанда, жэшээлбэл, үзэг бэшэг мэдэхэгүйшүүлэй тоо сошордомо олон байна — 99 процент, харин Дунда Азиин Аму-Дарьягай эршон тойрондо бэшэгтэй хүн үгы шахуу».

Мүнөө эдэ тоонууд түүхын хуудаһанда үлөө. Зүгөөр «Шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ, арадууд хоорондын аха дүүгэй ёһотойл хани барисаанай түлөө, коммунизмын түлөө тэмсэхэ» гэжэ багшанарай нэгэдэхи съездын табиһан уг зорилго хадаа урданайхи мэтэ удха шанараа мүнөөшье алдаагүй зандаа.

«...Эхэ оронойнгоо һасын ерээдүйдэ дэлхэй дээрэ эгээл хүгжэнги, эгээл үндэр соёл гэгээрэлтэй болохо байһан дань бидэ һэжэглэнэгүйбди...» гэжэ съездын деклараци дотор гүнзэгы этигэл найдабаритайгаар бэшэгдэһэн үгэнүүдые зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэн уншахаар лэ...

Совет хүнүүдэй социальна туйлалтануудай эгээл шухалань арадай гэгээрэл болоно гээшэ ха. «Гэгээрэлэй хэрэгтэ ехэ амжалтын туйлагдаһанай ашаар бүри мүнөө совет арад дэлхэйн эгээл эрдэмтэй арадуудай нэгэн гэжэ тон зүбөөр нэрлэгдэхэ аргатай», — гэжэ Л. И. Брежнев Бауманска округой һунгагшадай урда үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ һэн. Мүнөө совет хүнүүдэй дүрбэнэйнь нэгэн һурана гэжэ тоо баримтанууд гэршэлнэ. Хүдэлмэришэн залуушуулай (30 наһа хүрэтэр) 85 процентнь дээдэ, дүүргэгдээгүй дээдэ, дунда ба дүүргэгдээгүй дунда һургуулиин эрдэмтэй. Энэ хадаа түүхэдэ үзэгдөөгүй эрдэм болбосоролтой хүдэлмэришэн ангиин үе болоно бшуу. Бидэ, совет хүнүүд, эдэ тоо баримтануудта иимэл байха ёһотой гэһэншүүгээр ханданабди. Харин дэлхэйн олон миллион хүнүүд энээниие хэзээдэшье хүсэлдэшэгүй, зүүдэндээл харамаар юумэн гэжэ сэдьхэдэг. Нээрээшье, ЮНЕСКО-гой мэдээсэлэй ёһоор бүмбэрсэг дэлхэйн 783 миллион эрэгтэйшүүл ба эмэгтэйшүүл бэшэжэшье, уншажашье шадахагүй байна.

— Орожо байгаа шэнэ жэл совет һургуулида тон ехэ удха шанартай, — гэжэ СССР-эй Гэгээрэлэй министр М. А. Прокофьев тэмдэглээ һэн. — Бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда орохо гэжэ КПСС-эй XXIV съездын табиһан зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар түгэсхэлэй хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Гэгээрэлэй ба һургуулиин хэрэг, ондоогоор хэлэбэл, бүхы багшанарнай арад түмэнэйнгөө дурлалаар, анхаралаар хүреэлэгдэнхэй. Энэ бүгэдэ арадай, гүрэн түрын хэрэг болонхой. Табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ һуралсалда, эрдэм наука ба соёл гэгээрэлдэ 33,2 миллиард түхэриг һомологдоо. Энэнь нёдондонойхиһоо һураггүй ехэ болоно. Имагтал һургуулинуудые барилга ба хангалгада 10,2 миллиард түхэриг үгтэбэ.

«Шэнэ, коммунис үзэлтэй үетэниие һурган хүмүүжүүлхэ талаар революционно аха үетэнэйнгөө эхилһэн хэрэгые эсэстэнь хүргэхэ» гэһэн зорилго урдаа табиһан багшанарай нэгэдэхи съездын захяа заабариие мүнөөнэй һургуули нэрэ хүндэтэйгөөр дүүргэнэ. «Коммунизмын, совет патриотизмын, пролетарска интернационализмын үзэл бодолоор шэнэ хүниие, манай залуушуулые хүмүүжүүлгэдэнь партиин үнэн сэхэ туһалагшань саашадаашье байгты», — гэжэ партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалга соо хэлэгдэһэн үгэнүүдые арадай багшанар халуунаар угтан абаба. «Революциин багшанар» гэжэ нэрлэгдэһэн аха үетэнэйнгөө нэрэ хүндэдэ хүрэмөөр ажаллахыемнай парти уряална гэжэ тэдэнэр эдэ үгэнүүдые уншахадаа мэдэрнэ.

Л. БЕРНАСКОНИ,
ТАСС-ай корр.

ХИЛЫН СААНАҺАА
телефон-телеграф-радио

УЛААН-БААТАР

ОЙН ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮД

ТАСС

Монголой ажалшад түсэбтэ табан жэлэйнгээ дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэбэ. Монголой Арадай Республикын Тоо бүридхэлэй түбэй управлениин мэдээсэл дотор энээн тухай хэлэгдэнэ. Ниитын бүхы продукт 1974 оной турша соо 5,5 процентээр, национальна доход — 5,6 процентээр, арадай ажахын гол фонднууд 14 процентээр нэмэһэн байна.

Ороной экономикын гол һалбари — мал ажал тогтууритайгаар хүгжэнэ. Малай тоо олошоруулхын түсэб 103,7 процент дүүргэгдэбэ.

Промышленностиин ургалтын түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ, тэрэнэй хэмжээн үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 8,3 процентээр нэмээ.

Арадай ажахын капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгэнэй хэмжээн 1,3 миллиард түхэригтэ хүрөөд, тэрэнэй 75,6 процентнь үйлэдбэриин һалбаринуудта зорюулагдаа.

ПХЕНЬЯН

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ СЪЕЗД

ТАСС

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй республиканска съездэ хабаадахын тула 25 мянга үлүүтэй хүн КНДР-эй ниислэлдэ сугларба. Тэдэнэй дунда — хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүл, кооперативуудай түрүүлэгшэнэр, провинцинуудай, городуудай ба уезднүүдэй партийна болон ажахын эмхинүүдэй түлөөлэгшэнэр, научна хүдэлмэрилэгшэд, промышленна предприятинуудай түлөөлэгшэд бии. «Илагшадай съезд» гэжэ нэрлэгдэһэн энэ хуралдаан үнгэрэгшэ жэлдэ хүдөө нютагуудай хүдэлмэрилэгшэдэй туйлаһан ажалай амжалтануудые согсолхо, хүдөө ажахыгаа саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүдые зүбшэлэн хараалха байна.

Корейн Ажалай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, КНДР-эй президент Ким Ир Сен, республикын парти болон правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд съездэ хабаадана.

Хүдөө ажахын комитедэй түрүүлэгшэ Со Гван Хи съезд дээрэ элидхэл хэбэ. Ороохо таряа ургуулан абалгын талаар түсэбтэ зургаан жэлэй эсэстэ туйлагдахаар хараалагдаһан даабари бүри үнгэрэгшэ жэлдэ, тайлбарилан хэлэбэл, болзорһоо хоёр жэлээр урид дүүргэгдээ.

Хүдөө ажахын саашанхи дэбжэлтэ тушаа хэлэхэ зуураа, Корейн Ажалай партиин гушан жэлэй түүхэтэ ойдо ажалайнгаа амжалта зорюулхыень хүдөө нютагуудай ажалшадые уряалба.

НЬЮ-ИОРК

Мүнгэ эрижэ ошобо

ТАСС

Израилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр И. Аллон эндэ ерэбэ. Информационно агентствэнүүдэй мэдээсэлэй ёһоор, 2,5 миллиард доллар мүнгэ Тель-Авивта туһаламжа болгон үгэхыень туйлаха зорилготой. Тиихэдээ энэ мүнгэнэй миллиард хахадыень сэрэгэй гаргашада хэрэглэхэ гэжэ хараална.

«Израильда туһаламжа хүргэлгын жасада» мүнгэ зөөри суглуулха талаар нютагай сионистнуудай хэдэг хүдэлмэридэ Израилиин министр хабаадалсаха юм.

ООН-ой Аюулгүйн Соведэй мэдээжэ шиидхэбэринүүдые дүүргэхэеэ Израилиин зонхилогшодой эрид таһа арсажа байһан үедэ, мүн араб оронуудай хилэ шадар сэрэгүүдээ суглуулжа байһан үедэ иимэ туһаламжа Дутын Зүүн зүгэй байдал улам саашадань шангадхаха ябадалда хүргэхэ гэжэ шэнжэлэгшэд тэмдэглэнэ.

ВАШИНГТОН

Хүдэлмэригүйшүүл олошорно

ТАСС

Үнгэрһэн жэлэй һүүлшын долоон хоногой турша соо 800 мянга гаран американ зон хүдэлмэригүй болоһон дээрэһээ тэдхэмжэ үгэхэ тухай гүйлтатайгаар мэдүүлгэ баряа гээд США-гай Ажалай министерство мэдээсэнэ. Гушаад онһоо хойшо иимэ гутамшаг ехэ ургалта болоогүй.

Нёдондо жэлэй һүүл багта орон дотор 6,5 миллион хүн хүдэлмэригүй байгаа. Энэнь ажал хэхэ аргатай бүхы хүн зоной 7,1 процент болоно. Олон мянгаад автомобиль бүтээгшэд, металлургнууд, электригүүд, бүд нэхэгшэд, мүн бусад мэргэжэлтэд үдэр бүри ажалһаа гаргагдана.

Үнгэрһэн жэлдэ американ ажалшадта айхабтар хүшэр бэрхэшээлтэй байгаа. 1975 он үргэн ниитэ ажалшан арадай байдалда ямаршье хубилалта хэхэгүй хэбэртэй. США-гай экономико улам муудажа, хүдэлмэригүйшүүл бүри олшорхо байха гээд экономистнууд тоолоно.

«Спортлотогой» январиин 10-да үнгэргэгдэһэн тиражай дүнгүүд иимэ:

«Спортлото: 4 — альпинизм, 30 — далбагата спорт, 2 — автоспорт, 32 — уһа руу һүрэлгэ, 17 — уран һайханай гимнастика, 40 — туризм.

«Спортлото-2»: 21 — морин спорт, 37 — буудалга, 30 — далбагата спорт, 15 — уһан соо бүмбэгөөр наадалга, 2 — автоспорт, 32 — уһа руу һүрэлгэ.

ПРАВДА БУРЯТИ[И]

Нэгэдэхи хуудаһанд[а] КПСС-эй ЦК-да, СССР[-эй] Министрнүүдэй Совед[тэ], ВЦСПС-тэ болон ВЛКСМ[-эй] ЦК-да. Республикын п[ар]тийна эдэбхитэдэй сугла[анай] тухай тоосоон. КПСС-эй Б[у]ряадай обкомой нэгэд[эхи] секретарь А. У. Модо[го]вой хэһэн элидхэл (эхин).
Хоёрдохи, гурбадахи ху[у]даһануудта. Республик[ын] партийна эдэбхитэдэй с[уг]лаан тухай тоосооной түг[эс]хэл. Нүхэр А. У. Модого[вой] хэһэн элидхэл бол[он] элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ.
Дүрбэдэхи хуудаһанд[а] ТАСС-ай мэдээсэл. Эл[дэб] һонин.

СЭЛХИР ЭКРАН

ВОСКРЕСЕНИ, 12.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММ[А]

«Орбита» 10.05 — «Вес[ё]лые нотки». — 10.20 — «Дайнай жэлнүүдэй ду[...] хаалда» — «Звёздочка» — уран һайханай фильм. 11.[...] — Фигурна һолжоролг[оор] СССР-эй чемпионат Киевһ[ээ] дамжуулагдаха. 12.50 — һу[...]лэй һонин. 13.00 — «С[о]ветскэ Союзда алба хэнэй[...] 14.00 — Мультфильм. 14.[...] — Хүгжэмтэ киоск. 14.50 — Киногоор аяншалагша[й] клуб. 15.50 — Н. Руб[...] дуулаха. 16.25 — Уласх[оо]рондын һонин. 16.55—17.0[...] — Забһарлалга. 17.05 — «Улица без конца» — ура[н] һайханай фильм. 18.30 — «Время» — мэдээсэлэй про[г]рамма. 19.15 — Советск[э] Союз тухай хари гүрэнүү[д]һээ ерэһэн айлшадай һана[ма]жа. 19.30 — Искусствы[н] «Русская зима» гэжэ фест[и]вальһаа 20.15 — Фигурн[а] һолжоролгоор СССР-эй чем[]пионат. Киевһээ дамжуулга. 21.25 — «Хүн ба байгаали». 22.05 — Ородой нэгэдэ[хи] революциин 70 жэлэй ойдо[]. «Пролог» — уран һайханай фильм. 23.50 — 24.00 — Забһарлалга. 24.00 — «Вре[]мя» — мэдээсэлэй програм[]ма.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 13.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.05 — «Порт[]реты в отблесках огня» — телевизионно-документальн[а] фильм түрүүшынхеэ харуу[]лагдаха. 10.35 — «Эжы[н] һургуули». 11.05 — «А. Ос[т]ровскиин драматурги». 11.35 — «Таабаринууд ба тайлбаринууд» (үнгэтэ). 11.50 — «Манай Эхэ ороной түүхы[н] очеркнууд». 12.20 — «Уралан бүтээ, зохёо, турша» — үхибүүдэй уралан зохёолгы[н] талаар бүхэсоюзна долоо[н] хоног тухай (үнгэтэ). 13.00 — 18.30 — Забһарлалга.

«Орбита». 18.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.00 — А. С. Грибое[]довэй түрэһөөр 180 жэлэй ойдо. «Хойто зүгэй һолонго» — уран һайханай фильм.

Улаан-Үдэ. 20.25 — «Ажалай эстафетэ» — хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 20.55 — «Уласхоорондын шэнжэлэл».

«Орбита». 21.20 — «Кречинскиин хурим» — телевизионно-хүгжэмтэ фильм түрүүшынхеэ харуулагдаха (үнгэтэ). 23.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.40 — Хүүгэдтэ — «Ерыш наашаа, октохон!» 20.00 — «Эд бараа — арад зондо».

«Орбита». 20.25 — «Табан жэлые — болзорһоонь урид!» (Үнгэтэ). 21.10 — 21.20 — забһарлалга.

Улаан-Үдэ. 21.20 — Концерт.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

«БУРЯАД ҮНЭН» 1975 оной январиин 12. 4-дэхи хуудаһан Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03319. Заказ № 00444